

กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2 5 6 4

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม
ตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก

**AGRI-
MAP**

SARABURI

จังหวัดสระบุรี

คำนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการเกษตรที่มีพลวัตค่อนข้างสูง และมีผลกระทบต่อประชากรจำนวนมาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ตระหนักถึงการนำระบบข้อมูลข่าวสารที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรได้มีการเข้าถึงที่สะดวกโดยเฉพาะเกษตรกร จึงได้มอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักจัดทำ “แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก (Agri-Map)” ของแต่ละจังหวัดขึ้น

Agri-Map คือ แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก โดยบูรณาการข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการการเกษตรไทยอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการปรับข้อมูลให้ทันสมัย และพัฒนาเพิ่มความสะดวกการใช้งานให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลโดยง่าย พร้อมก็สามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและรอบด้าน ครอบคลุมการนำไปใช้ประโยชน์ทุกด้าน ที่สำคัญเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับข้อมูลด้านการเกษตร ซึ่งสามารถตอบโจทย์การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในรายพื้นที่ ได้เป็นอย่างดี ใช้งานบนคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านหน้าเว็บไซต์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ www.moac.go.th/a4policy-alltype-391191791794 หรือ <https://agri-map-online.moac.go.th> ซึ่งจะมีเอกสารคู่มือการใช้ให้ศึกษาและสามารถดาวน์โหลดได้

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของแต่ละจังหวัดสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning by Agri-Map) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการ Smart Farmer เป็นต้น และยังเป็นข้อมูลกลางในการปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

รูปเล่มเอกสารแนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม จังหวัดสระบุรี

<http://www.ddd.go.th/Agri-Map/Data/C/sri.pdf>

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของจังหวัด “สระบุรี”	
1. ข้อมูลทั่วไป	1
2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก	5
2.1 ข้าว	6
2.2 อ้อยโรงงาน	12
2.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	18
2.4 มันสำปะหลัง	24
3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด	30
4. แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ	36
เอกสารอ้างอิง	41
ภาคผนวก	43

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดสระบุรี	4
ตารางที่ 2	พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของ จังหวัดสระบุรี	6
ตารางที่ 3	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดสระบุรี	8
ตารางที่ 4	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว	11
ตารางที่ 5	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของอ้อยโรงงาน รายอำเภอ จังหวัดสระบุรี	13
ตารางที่ 6	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตอ้อยโรงงาน	17
ตารางที่ 7	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รายอำเภอ จังหวัดสระบุรี	20
ตารางที่ 8	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	23
ตารางที่ 9	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของมันสำปะหลังราย อำเภอ จังหวัดสระบุรี	26
ตารางที่ 10	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตมันสำปะหลัง	29
ตารางผนวกที่ 1	ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดสระบุรี	45
ตารางผนวกที่ 2	พื้นที่ชลประทานจังหวัดสระบุรีจำแนกรายอำเภอ ตำบล	54
ตารางผนวกที่ 3	ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดสระบุรี	57
ตารางผนวกที่ 4	พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินแยกรายอำเภอ ตำบล	58
ตารางผนวกที่ 5	กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดสระบุรี	60
ตารางผนวกที่ 6	ทะเบียนปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร จังหวัดสระบุรี	61
ตารางผนวกที่ 7	โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่จังหวัดสระบุรี	62

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินองครักษ์	49
ภาพที่ 2	หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินสระบุรี	50
ภาพที่ 3	หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินลำสนธิ	51
ภาพที่ 4	หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินมวกเหล็ก	52
ภาพที่ 5	หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินทับกวาง	53
ภาพที่ 6	พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าว จังหวัดสระบุรี	63
ภาพที่ 7	พื้นที่ปลูกข้าวบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี	64
ภาพที่ 8	พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจอ้อยโรงงาน จังหวัดสระบุรี	65
ภาพที่ 9	พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี	66
ภาพที่ 10	พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าวโพดเลี้ยงสัตว์จังหวัดสระบุรี	67
ภาพที่ 11	พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี	68
ภาพที่ 12	พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจมันสำปะหลัง จังหวัดสระบุรี	69
ภาพที่ 13	พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี	70

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ 3,576.486 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,235,304 ไร่ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ประกอบด้วย 13 อำเภอ 111 ตำบล (ตารางผนวกที่ 1) จำนวนประชากร 643,828 คน (กรมการปกครอง, 2563)

1.1 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ จังหวัดลพบุรี
ทิศใต้	ติดต่อ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปทุมธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดนครนายก
ทิศตะวันตก	ติดต่อ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดลพบุรี

1.2 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสระบุรี โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ สลับเนินเขา และภูเขา ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศดังนี้

- 1) ที่ราบลุ่ม สูงจากระดับทะเลปานกลางเฉลี่ย 2 เมตร
- 2) ที่ราบสลับเนินเขา สูงจากระดับทะเลปานกลาง 8 - 10 เมตร
- 3) ภูเขาทางตอนเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านพื้นที่ทางตอนเหนือ ลงมาสู่พื้นที่ราบสลับเนินเขาทางตอนกลางและที่ราบทางตะวันตก

1.3 ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดสระบุรีเป็นแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Tropical Savanna Climate, Aw) มีฝนน้อยและแห้งแล้งในฤดูหนาว อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิค่อนข้างสูงในฤดูร้อนและค่อนข้างหนาวเย็นในฤดูหนาว มีฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากที่สุดในเดือนกันยายน และน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม

1.4 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินของจังหวัดสระบุรีแบ่งตามภูมิสัณฐาน ลักษณะทางธรณีวิทยา และวัตถุต้นกำเนิดดินได้ดังนี้

- 1) พื้นที่ที่น้ำทะเลเคยท่วมถึง (Former tidal flats) เป็นพื้นที่ที่น้ำทะเลเคยท่วมถึงในอดีต เป็นช่วงต่อระหว่างตะกอนทะเลกับตะกอนน้ำจืด มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ หรือเป็นแอ่งต่ำมีน้ำขังตลอดปี การระบายน้ำเลวมาก มีเนื้อดินเป็นดินทรายแบ่งละเอียดหรือดินเหนียวที่มีการพัฒนาชั้นดินไม่มากนัก สีเทาอ่อน มีจุดประสีน้ำตาลแก่ น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนเขียวมะกอก เช่น ชุดดินองครักษ์ (OK) ชุดดินรังสิต (RS) เป็นต้น

2) **ที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood plain)** ที่ราบริมแม่น้ำหรือลำธาร หน้าฝนหรือหน้าน้ำ มักมีน้ำท่วมเป็นครั้งคราว เป็นสภาพพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพา และมีตะกอนเพิ่มมากขึ้นหลังน้ำท่วมแบ่งเป็น

(1) สันดินริมน้ำ (Levee) เป็นที่ดอน เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพาบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เป็นสันนูนขนานไปกับริมฝั่งแม่น้ำ การระบายน้ำค่อนข้างดีถึงดี เนื้อดินค่อนข้างหยาบ เช่น ชุดดินเชียงใหม่ (Cm) ชุดดินป่าสัก (Pa) เป็นต้น

(2) ส่วนต่ำของสันดินริมน้ำ (Lower part of levee) เป็นดินลุ่ม มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ดินลึกมาก เนื้อดินร่วนหยาบถึงดินทรายแป้งละเอียด สีเทาและน้ำตาลปนเทา การระบายน้ำค่อนข้างเลว อาทิ ชุดดินสรรพยา (Sa)

(3) ที่ลุ่มหลังสันดินริมน้ำ (Back swamp) เป็นที่ลุ่มน้ำขังอยู่ระหว่างสันดินริมน้ำกับตะพักลำน้ำหรือด้านข้างหุบเขา การระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงเลว ดินลึกมาก เนื้อดินเหนียวละเอียด สีเทาและน้ำตาลปนเทา การระบายน้ำเลว เช่น ชุดดินบ้านโกชน์ (Bpo) ชุดดินสิงห์บุรี (Sin) เป็นต้น

3) **ที่ราบตะกอนน้ำพา (Alluvial plain)** เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของแม่น้ำหรือลำน้ำสาขา วัตถุประสงค์กำเนิดดินเป็นตะกอนน้ำพา (Alluvium) มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบขนาดใหญ่สองฝั่งแม่น้ำ แต่ละฝั่งอาจมีที่ราบแบบขั้นบันไดหรือตะพักได้หลายระดับ แบ่งเป็น

(1) ตะพักลำน้ำระดับต่ำ (Low terrace) เป็นที่ลุ่ม มีสภาพพื้นที่ราบเรียบ ดินลึกมาก เนื้อดินอาจเป็นดินเหนียวละเอียดถึงดินทรายแป้งละเอียด สีเทา น้ำตาลปนเทา และน้ำตาล มีจุดประสีต่าง ๆ การระบายน้ำค่อนข้างเลวถึงเลว เช่น ชุดดินหุบกระพง (Hg) ชุดดินสระบุรี (Sb) เป็นต้น

(2) ตะพักลำน้ำระดับกลางและระดับสูง (Middle and high terrace) เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด ดินตื้นถึงชั้นกรวดลูกรังถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินร่วนหยาบ ดินร่วนละเอียดหรือดินร่วนปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาล เหลือง น้ำตาลปนแดง ไปจนถึงแดง การระบายน้ำดีปานกลางถึงดี เช่น ชุดดินลำสนธิ (Ls) ชุดดินดงยางเอน (Don) เป็นต้น

(3) ลานตะพักปูนมาร์ล (Marl terrace) เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด เป็นดินตื้นถึงชั้นปูนมาร์ลถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียวถึงดินเหนียวปนชื้นส่วนหยาบมาก สีน้ำตาลเข้มและดำ การระบายน้ำดี อาทิ ชุดดินตากลิ (Tk)

4) **ที่ลาดเชิงเขา (Piedmont) เขา (Hill) ภูเขา (Mountain)** มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา ที่เกิดจากการที่หินผุพังสลายตัวอยู่กับที่หรือถูกเคลื่อนย้ายโดยแรงโน้มถ่วงของโลก ในระยะทางใกล้ ๆ และถูกควบคุมด้วยลักษณะของโครงสร้างทางธรณีวิทยา ส่วนใหญ่พบหินปะปนในหน้าตัดดินและลอยหน้า แบ่งตามลักษณะและชนิดของหินดังนี้

(1) พัฒนาจากกลุ่มหินตะกอนหรือหินแปรเนื้อละเอียดหรือหินในลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นหินดินดานและหินฟิลไลต์ ดินตื้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกปานกลาง เนื้อดินเป็นดินเหนียว

ละเอียดถึงดินเหนียวปนชั้นส่วนหยาบมาก มีสีน้ำตาล น้ำตาลปนแดง และน้ำตาลปนเหลือง การระบายน้ำดี พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน เช่น ชุดดินมวกเหล็ก (Ml) ชุดดินวังสะพุง (Ws) เป็นต้น

(2) พัฒนาจากหินทรายแป้ง ดินต้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินร่วนละเอียดถึงดินเหนียวละเอียด มีสีแดง น้ำตาล และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน อาทิ ชุดดินวังไทร (Wi)

(3) พัฒนาจากหินปูน ดินต้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียวละเอียดถึงดินเหนียวปนชั้นส่วนหยาบมาก มีสีแดง น้ำตาล และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน เช่น ชุดดินดงลาน (Dl) ชุดดินทับทิม (Tw) เป็นต้น

(4) พัฒนาจากกลุ่มหินอัคนีหรือหินในกลุ่ม ดินต้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนชั้นส่วนหยาบมาก มีสีแดง น้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี เช่น ชุดดินบ้านจ้อง (Bg) ชุดดินเชียงของ (Cg) เป็นต้น

(5) พัฒนาจากหินไรโอไลต์ ดินต้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนชั้นส่วนหยาบมาก มีสีน้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี อาทิ ชุดดินไพศาลี (Phi)

(6) พัฒนาจากหินบะซอลต์/แอนดิไซต์ ดินต้นถึงชั้นเศษหิน เนื้อดินเป็นดินร่วนปนชั้นส่วนหยาบมาก มีสีน้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดี เช่น ชุดดินแก่งค้อย (Kak) ชุดดินลำนารายณ์ (Ln) เป็นต้น ซึ่งได้แสดงรายละเอียดของชุดดินที่พบมากของจังหวัดสระบุรี ในภาพที่ 1 - 5

5) **พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน** เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 ทรัพยากรดินมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละพื้นที่

1.5 สภาพการใช้ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดสระบุรี จากฐานข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดสระบุรี

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	297,171	13.30
พื้นที่เกษตรกรรม	1,152,315	51.57
พื้นที่นา	446,479	19.97
พืชไร่	499,062	22.33
ไม้ยืนต้น	43,553	1.96
ไม้ผล	88,042	3.94
พืชสวน	13,520	0.61
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	44,976	2.01
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	16,541	0.74
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	142	0.01
พื้นที่ป่าไม้	583,743	26.11
พื้นที่น้ำ	57,763	2.58
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	144,312	6.44
รวม	2,235,304	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน, 2562

1.6 พื้นที่ชลประทาน

จังหวัดสระบุรีมีเนื้อที่ชลประทาน 440,740.53 ไร่ (ร้อยละ 20.45 ของพื้นที่จังหวัด) กระจายอยู่ใน 11 อำเภอ มีอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ 5 อ่าง มีศักยภาพในการเก็บกักน้ำได้ รวม 1,032.48 ล้านลูกบาศก์เมตร อ่างเก็บน้ำที่สำคัญ คือ อ่างเก็บน้ำป่าสักชลสิทธิ์ มีระดับกักเก็บอยู่ที่ 960 ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ 93 ของน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดสระบุรี (ตารางผนวกที่ 2 - 3)

1.7 เขตปฏิรูปที่ดิน

เขตปฏิรูปที่ดินในพื้นที่จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ 353,492 ไร่ ร้อยละ 15.81 ของพื้นที่จังหวัด โดยอำเภอที่มีพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินมากที่สุดได้แก่ อำเภอมวกเหล็ก อำเภอวังม่วง และอำเภอแก่งคอย ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 4)

1.8 การขึ้นทะเบียนเกษตรกร

จากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดสระบุรีมีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในปี 2563 จำนวน 48,394 ราย รวมเนื้อที่ 642,879 ไร่ สำหรับพื้นที่ดำเนินการแต่ละกิจกรรมมีเนื้อที่ปลูกรวมกันมากกว่า 1,000 ไร่ จำนวน 23 กิจกรรม

จำนวนเกษตรกร 36,426 ราย รวมเนื้อที่ 618,597 ไร่ และกิจกรรมที่มีพื้นที่ปลูกมาก เช่น ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวนาปรัง และถั่วเขียวผิวมัน เป็นต้น (ตารางผนวกที่ 5)

ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชพืชสมุนไพร จากฐานข้อมูลกลาง (Farmer One) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนปลูกพืชสมุนไพรในจังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ 637.11 ไร่ เกษตรกร 95 ราย มีพืชสมุนไพรหลัก 19 ชนิด สมุนไพรที่มีการปลูกมาก ได้แก่ พริกไทย กฤษณา ยอบ้าน พลู ว่านชักมดลูก และกระเจี๊ยบแดง ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 6)

1.9 ที่ตั้งโรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตร

จังหวัดสระบุรีมีแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่สำคัญ จำนวน 94 แห่ง และมีโรงงานทางการเกษตร 154 แห่ง โดยมีโรงงานด้านการเกษตรมากที่สุด 128 แห่ง (ตารางผนวกที่ 7)

2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญพิจารณาจากพืชที่มีพื้นที่ปลูกมากและมีมูลค่าการส่งออกหรือแปรรูปโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศพืชเศรษฐกิจ 13 ชนิดพืช ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรดโรงงาน ลำไย เงาะ ทูเรียน มังคุด มะพร้าว และกาแฟ จากพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว กรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดระดับความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกรายจังหวัด โดยวิเคราะห์จากสภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำชลประทาน ร่วมกับการจัดการพื้นที่และลักษณะรายพืช โดยแบ่งระดับความเหมาะสม เป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง แต่พบข้อจำกัดบางประการซึ่งสามารถบริหารจัดการได้

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีข้อจำกัดการของดินและน้ำ ส่งผลให้การผลิตพืชให้ผลตอบแทนต่ำ การใช้พื้นที่ต้องใช้ต้นทุนสูงในการจัดการ และมีความเสี่ยงจากน้ำท่วมและขาดน้ำ

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N)

จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่พืชเศรษฐกิจสำคัญที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรก ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของจังหวัดสระบุรี

พืชเศรษฐกิจ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่เกษตรกรรม
1. ข้าว	420,877	36.52
2. อ้อยโรงงาน	170,773	14.82
3. ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	169,189	14.68
4. มันสำปะหลัง	57,844	5.02

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

2.1 ข้าว

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสระบุรีในอันดับที่ 1 สระบุรีเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย ปลูกได้ทั้งข้าวนาปีและนาปรัง การปลูกข้าวนาปีอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติและน้ำชลประทาน ส่วนนาปรัง เกษตรกรจะอาศัยน้ำจากแหล่งน้ำชลประทานและแหล่งน้ำอื่น ๆ จึงทำให้เกษตรกรบางส่วนสามารถปลูกข้าวได้ 2-3 ครั้งต่อปี หรือ 5 ครั้งต่อ 2 ปี และยังมีพันธุ์ข้าวแจ๊กเขยเสาให้ ซึ่งเป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง ปลูกในช่วงฤดูนาปี เป็นข้าวที่ปลูกเฉพาะถิ่นที่ได้รับ GI (Geographical Indications: GI) หรือข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อีกด้วย จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 3 และภาพที่ 6 - 7)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกข้าว

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 470,692 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.58 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอหนองแค 94,226 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 64,951 ไร่ และอำเภอเสาไห้ 62,961 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 146,373 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.57 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอวิหารแดง 45,855 ไร่ อำเภอแก่งคอย 39,836 ไร่ และอำเภอหนองแค 39,410 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 65,670 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.85 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอหนองแค 25,809 ไร่ อำเภอวิหารแดง 23,727 ไร่ และอำเภอหนองโดน 6,368 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 1,023,859 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 60.00 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกข้าวในปัจจุบัน คือพื้นที่ปลูกข้าวในปัจจุบันจำแนกตามชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ โดยจังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่เหมาะสมสูง เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมเล็กน้อย และไม่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 327,843 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.65 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในเขตอำเภอหนองแค 65,243 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 46,472 ไร่ และอำเภอเสนาให้ 43,324 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 75,552 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.62 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภอวิหารแดง 24,156 ไร่ อำเภอหนองแค 21,761 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 20,807 ไร่ เป็นต้น

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 16,261 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.76 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากในเขตอำเภอหนองโดน 6,368 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 3,928 ไร่ และอำเภอพระพุทธบาท 3,260 ไร่ เป็นต้น

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 1,221 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.12 ของพื้นที่ศักยภาพไม่เหมาะสม

3) พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวแต่ยังไม่ใช้พื้นที่ปลูกพิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าว และพื้นที่ปลูกข้าวในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 213,670 ไร่ พบกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอหนองแค 46,632 ไร่ รองลงมาคืออำเภอแก่งคอย 35,792 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 31,021 ไร่ และอำเภอวิหารแดง 21,709 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 142,849 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30.35 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบกระจายอยู่เกือบทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอมวกเหล็ก โดยพบมากในอำเภอหนองแค 28,983 ไร่ อำเภอเสนาให้ 19,637 ไร่ และอำเภอเมืองสระบุรี 18,578 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 70,821 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.38 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง โดยพบกระจายอยู่ใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอวิหารแดง 21,699 ไร่ อำเภอแก่งคอย 19,029 ไร่ อำเภอหนองแค 17,649 ไร่ และอำเภอเมืองสระบุรี 12,443 ไร่ เป็นต้น

ตารางที่ 3 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดสระบุรี

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
หนองแค	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	94,226 (100.00%)	39,410 (100.00%)	25,809 (100.00%)	24,414 (100.00%)	183,859 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	65,243 (69.24%)	21,761 (55.22%)	5 (0.02%)	-	87,009 (47.32%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	28,983 (30.76%)	17,649 (44.78%)	-	-	46,632 (25.36%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	46,951 (100.00%)	-	3,928 (100.00%)	28,594 (100.00%)	97,473 (100.00%)
บ้านหมอ	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	46,472 (71.55%)	-	3,928 (100.00%)	395 (1.38%)	50,795 (52.11%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	18,479 (28.45%)	-	-	-	18,479 (18.96%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	45,389 (100.00%)	-	6,368 (100.00%)	31,914 (100.00%)	83,671 (100.00%)
หนองโดน	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	37,425 (82.45%)	-	6,368 (100.00%)	327 (1.02%)	44,120 (52.73%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	7,964 (17.55%)	-	-	-	7,964 (9.52%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	62,961 (100.00%)	1 (100.00%)	24 (100.00%)	11,593 (100.00%)	74,579 (100.00%)
เสาไห้	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	43,324 (68.81%)	-	24 (100.00%)	-	43,348 (58.12%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	19,637 (31.19%)	1 (100.00%)	-	-	19,638 (26.33%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	53,383 (100.00%)	-	-	-	53,383 (100.00%)
หนองแซง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	40,022 (74.97%)	-	-	-	40,022 (74.97%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	13,361 (25.03%)	-	-	-	13,361 (25.03%)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
แก่งคอย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	29,303 (100.00%)	39,836 (100.00%)	1,805 (100.00%)	211,004 (100.00%)	281,948 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	12,540 (42.79%)	20,807 (52.23%)	1,805 (100.00%)	201 (0.10%)	35,353 (12.54%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	16,763 (57.21%)	19,029 (47.77%)	-	-	35,792 (12.69%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	10,870 (100.00%)	45,855 (100.00%)	23,727 (100.00%)	22,560 (100.00%)	103,012 (100.00%)
วิหารแดง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	10,860 (99.91%)	24,156 (52.68%)	121 (0.51%)	-	35,137 (34.11%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	10 (0.09%)	21,699 (47.32%)	-	-	21,709 (21.07%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	40,963 (100.00%)	21,271 (100.00%)	4 (100.00%)	38,728 (100.00%)	100,966 (100.00%)
เมืองสระบุรี	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	22,385 (54.65%)	8,828 (41.50%)	4 (100.00%)	9 (0.02%)	31,226 (30.93%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	18,578 (45.35%)	12,443 (58.50%)	-	-	31,021 (30.72%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	34,037 (100.00%)	-	-	1,776 (100.00%)	35,813 (100.00%)
ดอนพุด	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	29,710 (87.29%)	-	-	-	29,710 (82.96%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	4,327 (12.71%)	-	-	-	4,327 (12.08%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	26,196 (100.00%)	-	658 (100.00%)	69,936 (100.00%)	96,790 (100.00%)
เฉลิมพระเกียรติ	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	13,630 (52.03%)	-	658 (100.00%)	-	14,288 (14.76%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	12,566 (47.97%)	-	-	-	12,566 (12.98%)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
มวกเหล็ก	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	35	336,073	336,108
			(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	35	-	35
			(100.00%)			(0.01%)
	พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
พระพุทธบาท	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	8,068	-	3,260	114,995	126,323
		(100.00%)		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	6,233	-	3,260	288	9,781
	(77.26%)		(100.00%)	(0.25%)	(7.74%)	
	พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,835	-	-	-	1,835
	(22.74%)					(1.45%)
วังม่วง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	345	-	52	132,272	132,669
		(100.00%)		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	52	1	53
			(100.00%)	(0.00%)	(0.04%)	
	พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ	345	-	-	-	345
	(100.00%)					(0.26%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	470,692	146,373	65,670	1,023,859	1,706,594
		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	327,843	75,552	16,261	1,221	420,877
	(69.65%)	(51.62%)	(27.76%)	(0.12%)	(24.66%)	
	พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ	142,849	70,821	-	-	213,670
	(30.35%)	(48.38%)				(12.52%)

ทั้งนี้ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่ควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าว คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (N) 4,393 ไร่ ปลูกอ้อยโรงงาน (S3) 3,237 ไร่ และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (S3) 1,453 ไร่ แต่เนื่องจาก

นโยบายของคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการข้าวต้องการรักษาคุณภาพผลผลิตข้าว ดังนั้นจึงควรพิจารณาปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว

อำเภอ	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์(ไร่)			อ้อยโรงงาน (ไร่)			มันสำปะหลัง (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม	S3	N	รวม
เสนาให้	-	1,511	1,511	10	-	10	-	-	-
เฉลิมพระเกียรติ	-	1,320	1,320	1,222	-	1,222	-	-	-
แก่งคอย	-	1,227	1,227	1,343	-	1,343	1,332	-	1,332
พระพุทธบาท	-	198	198	-	-	-	-	-	-
วิหารแดง	-	74	74	-	-	-	57	-	57
หนองแค	-	49	49	-	-	-	3	-	3
น้ำโดนพุด	-	10	10	-	-	-	-	-	-
เมืองสระบุรี	-	4	4	-	-	-	61	-	61
บ้านหมอ	-	-	-	152	-	152	-	-	-
วังม่วง	-	-	-	201	-	201	-	-	-
ม่วงเหล็ก	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนองแซง	-	-	-	48	-	48	-	-	-
หนองโดน	-	-	-	261	-	261	-	-	-
รวม	-	4,393	4,393	3,237	-	3,237	1,453	-	1,453

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกข้าวในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกข้าว ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัด โดยกระจายอยู่ในอำเภอหนองแค อำเภอบ้านหมอ อำเภอเสนาให้ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกข้าว เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง และแหล่งน้ำ โดยกระจายอยู่ในอำเภอวิหารแดง อำเภอแก่งคอย อำเภอหนองแค เป็นต้น

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม เช่น ทำการเกษตรผสมผสานหรือพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า โดยพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.2 อ้อยโรงงาน

อ้อยโรงงานเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดสระบุรีในอันดับที่ 2 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 5 และภาพที่ 8 - 9)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงาน

ระดับที่ 1 พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 5,433 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.32 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบกระจายในเขตอำเภอแก่งคอย 3,101 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 818 ไร่ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 803 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 2 พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 467,380 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.38 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 128,635 ไร่ อำเภอแก่งคอย 116,947 ไร่ อำเภอวังม่วง 89,652 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 3 พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 250,427 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.67 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 114,940 ไร่ อำเภอพระพุทธบาท 42,075 ไร่ อำเภอวังม่วง 32,306 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 4 พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 983,566 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 57.63 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในปัจจุบัน คือพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในปัจจุบัน จำแนกตามชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่เหมาะสมสูง เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมเล็กน้อย และไม่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.37 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบในเขตอำเภอเสาไห้ทั้ง 20 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 126,428 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.05 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภอวังม่วง 56,891 ไร่ อำเภอมวกเหล็ก 43,149 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 12,657 ไร่ เป็นต้น

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 43,556 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.39 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากในเขตอำเภอวังม่วง 13,932 ไร่ อำเภอมวกเหล็ก 12,623 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 7,549 ไร่ เป็นต้น

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ในการปลูกอ้อยโรงงาน มีเนื้อที่ 769 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของพื้นที่ศักยภาพไม่เหมาะสม

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกอ้อยโรงงานแต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกอ้อยโรงงาน และพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 346,365 ไร่ พบกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด คือ อำเภอแก่งคอย 107,391 ไร่ รองลงมาคืออำเภอมวกเหล็ก 85,486 ไร่ และอำเภอพระพุทธบาท 41,520 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 5,413 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 99.63 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบกระจายในเขตอำเภอแก่งคอย 3,101 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 818 ไร่ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 803 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 340,952 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.95 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภอแก่งคอย 104,290 ไร่ อำเภอมวกเหล็ก 85,486 ไร่ และอำเภอพระพุทธบาท 41,520 ไร่ เป็นต้น

ตารางที่ 5 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของอ้อยโรงงานรายอำเภอ จังหวัดสระบุรี

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
วังม่วง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	89,652 (100.00%)	32,306 (100.00%)	10,711 (100.00%)	132,669 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	56,891 (63.46%)	13,923 (43.10%)	62 (0.58%)	70,876 (53.42%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	32,761 (36.54%)	-	-	32,761 (24.69%)
มวกเหล็ก	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	128,635 (100.00%)	114,940 (100.00%)	92,533 (100.00%)	336,108 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	43,149 (33.54%)	12,623 (10.98%)	385 (0.42%)	56,157 (16.71%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	85,486 (66.46%)	-	-	85,486 (25.43%)
แก่งคอย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	3,101 (100.00%)	116,947 (100.00%)	32,076 (100.00%)	129,892 (100.00%)	282,016 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	12,657 (10.82%)	7,549 (23.53%)	291 (0.22%)	20,497 (7.27%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	3,101 (100.00%)	104,290 (89.18%)	-	-	107,391 (38.08%)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ขึ้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
หนองโดน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	20,120 (100.00%)	10,310 (100.00%)	53,266 (100.00%)	83,696 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	6,296 (31.29%)	5,024 (48.73%)	-	11,320 (13.53%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	13,824 (68.71%)	-	-	13,824 (16.52%)
พระพุทธรบาท	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	46,224 (100.00%)	42,075 (100.00%)	37,931 (100.00%)	126,230 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	4,704 (10.18%)	2,733 (6.50%)	4 (0.01%)	7,441 (5.89%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	41,520 (89.82%)	-	-	41,520 (32.89%)
เฉลิมพระเกียรติ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	803 (100.00%)	36,903 (100.00%)	6,061 (100.00%)	53,049 (100.00%)	96,816 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	2,676 (7.25%)	1,463 (24.14%)	26 (0.05%)	4,165 (4.30%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	803 (100.00%)	34,227 (92.75%)	-	-	35,030 (36.18%)
บ้านหมอ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	7,832 (100.00%)	11,240 (100.00%)	78,425 (100.00%)	97,497 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	152 (1.35%)	-	152 (0.16%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	7,832 (100.00%)	-	-	7,832 (8.03%)
เส้าไห้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	711 (100.00%)	4,515 (100.00%)	476 (100.00%)	68,877 (100.00%)	74,579 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	20 (2.81%)	55 (1.22%)	42 (8.82%)	-	117 (0.16%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	691 (97.19%)	4,460 (98.78%)	-	-	5,151 (6.91%)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
หนองแขง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	48	53,335	53,383
				(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	48	-	48
				(100.00%)		(0.09%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
หนองแค	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	3,004	105	180,753	183,862
			(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	3,004	-	-	3,004
			(100.00%)			(1.63%)
เมืองสระบุรี	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	818	5,094	14	95,050	100,976
		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	818	5,094	-	-	5,912
		(100.00%)	(100.00%)			(5.85%)
วิหารแดง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	8,454	776	93,931	103,161
			(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	8,454	-	-	8,454
			(100.00%)			(8.19%)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ขึ้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ดอนพุด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	-	35,813 (100.00%)	35,813 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	5,433 (100.00%)	467,380 (100.00%)	250,427 (100.00%)	983,566 (100.00%)	1,706,806 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	20 (0.37%)	126,428 (27.05%)	43,556 (17.39%)	769 (0.08%)	170,773 (10.01%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	5,413 (99.63%)	340,952 (72.95%)	-	-	346,365 (20.29%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่ควรส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงาน คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่เป็นนาข้าว (S3+N) 16,441 ไร่ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตอ้อยโรงงาน

อำเภอ	ข้าว (ไร่)		
	S3	N	รวม
หนองโดน	6,391	-	6,391
แก่งคอย	1,812	106	1,918
บ้านหมอ	3,943	-	3,943
พระพุทธบาท	3,272	6	3,278
เฉลิมพระเกียรติ	660	-	660
วิหารแดง	122	-	122
วังม่วง	52	-	52
มวกเหล็ก	35	-	35
เสาไห้	24	-	24
เมืองสระบุรี	4	9	13
หนองแค	5	-	5
คอนสาร	-	-	-
หนองแซง	-	-	-
รวม	16,320	121	16,441

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกอ้อยโรงงานต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกอ้อยโรงงาน จังหวัดสระบุรีมีเพียง 20 ไร่ ที่อำเภอเสาไห้

พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือ พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกอ้อยโรงงาน เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง ความชื้น เป็นต้น โดยกระจายอยู่ในอำเภอวังม่วง อำเภอมวกเหล็ก และอำเภอแก่งคอย เป็นต้น

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกอ้อยโรงงาน มีต้นทุนที่ต่ำ ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อพร้อมด้วย

2.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของสระบุรีในลำดับที่ 3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของจังหวัด เนื่องจากมีการเลี้ยงปศุสัตว์จำนวนมาก โดยเฉพาะ โคเนื้อ โคเนื้อ สุกร และสัตว์ปีก เป็นต้น ทำให้มีความต้องการพืชอาหารสัตว์จำนวนมาก ข้าวโพดเลี้ยง สัตว์ โดยเฉพาะข้าวโพดสดทั้งต้นพร้อมฝัก จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญของเกษตรกร จาก ฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 7 และ ภาพที่ 10 - 11)

1) การวิเคราะห์พื้นที่ศักยภาพของพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ระดับที่ 1 พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 15,404 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.00 ของพื้นที่ ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอบ้านหมอ 6,970 ไร่ อำเภอหนองโดน 2,111 ไร่ และอำเภอเฉลิม พระเกียรติ 1,932 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 2 พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 541,395 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 35.21 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 137,610 ไร่ อำเภอแก่งคอย 127,178 ไร่ และอำเภอวังม่วง 107,138 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 3 พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 152,460 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.92 ของ พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 105,967 ไร่ อำเภอแก่งคอย 22,540 ไร่ และ อำเภอวังม่วง 14,812 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 4 พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 828,223 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.87 ของพื้นที่ ศักยภาพของที่ดิน

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปัจจุบัน คือพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยง สัตว์ในปัจจุบัน จำแนกตามชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ โดยจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยง สัตว์ในชั้นความเหมาะสมสูง เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมเล็กน้อย และพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยมี รายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 1,652 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.72 ของพื้นที่ ศักยภาพสูง พบกระจายอยู่ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 933 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 524 ไร่ และ อำเภอพระพุทธบาท 140 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 117,359 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.68 ของ พื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภอพระพุทธบาท 36,300 ไร่ อำเภอมวกเหล็ก 26,686 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 21,370 ไร่ เป็นต้น

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 42,550 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27.91 ของพื้นที่ ศักยภาพเล็กน้อย พบมากในเขตอำเภอพระพุทธบาท 36,300 ไร่ อำเภอมวกเหล็ก 26,686 ไร่ และ อำเภอแก่งคอย 21,370 ไร่ เป็นต้น

(4) พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 7,628 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.92 ของพื้นที่ศักยภาพไม่เหมาะสม

3) พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และพื้นที่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 437,788 ไร่ พบกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอมวกเหล็ก 110,942 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอแก่งคอย 106,751 ไร่ และอำเภอวังม่วง 106,751 ไร่ ตามลำดับ

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 13,752 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.28 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในเขตอำเภอบ้านหมอ 6,446 ไร่ อำเภอหนองโดน 2,111 ไร่ และอำเภอพระพุทธบาท 1,724 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 424,036 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.32 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 110,942 ไร่ อำเภอแก่งคอย 105,808 ไร่ และอำเภอวังม่วง 102,642 ไร่ เป็นต้น

ตารางที่ 7 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รายอำเภอจังหวัดสระบุรี

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
มวกเหล็ก	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	137,610	105,967	84,614	328,191
			(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	26,686	36,721	1,798	65,196
			(19.39%)	(34.65%)	(2.11%)	(19.87%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	110,924	-	-	110,924
			(80.61%)			(33.80%)
พระพุทธบาท	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,864	72,084	3,473	34,905	112,326
		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	140	36,300	431	418	37,289
		(7.51%)	(50.36%)	(12.41%)	(1.20%)	(33.20%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,724	35,784	-	-	37,508
		(92.49%)	(49.64%)			(33.39%)
แก่งคอย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	997	127,178	22,540	101,639	252,354
		(100.00)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	54	21,370	1,547	1,651	24,622
		(5.42)	(16.80%)	(6.86%)	(1.62%)	(9.76%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	943	105,808	-	-	106,751
		(94.58)	(83.20%)			(42.30%)
เฉลิมพระเกียรติ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,932	35,844	4,773	38,215	80,764
		(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	933	16,185	744	1,419	19,281
		(48.29%)	(45.15%)	(15.59%)	(3.71%)	(23.87%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	999	19,659	-	-	20,658
		(51.71%)	(54.85%)			(25.58%)
วังม่วง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	107,138	14,812	6,682	128,632
			(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)	(100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	4,496	3,058	231	7,785
			(4.20%)	(20.65%)	(3.46%)	(6.05%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	102,642	-	-	102,642
			(95.80%)			(79.80%)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
บ้านหมอ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	6,970 (100.00%)	11,950 (100.00%)	-	64,951 (100.00%)	83,871 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	524 (7.52%)	5,984 (50.08%)	-	-	6,508 (7.76%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	6,446 (92.48%)	5,966 (49.92%)	-	-	12,412 (14.80%)
เส้าไห้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	711 (100.00%)	4,982 (100.00%)	-	63,019 (100.00%)	68,712 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	3,756 (75.39%)	-	1,514 (2.40%)	5,270 (7.67%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	711 (100.00%)	1,226 (24.61%)	-	-	1,937 (2.82%)
หนองโดน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,111 (100.00%)	28,058 (100.00%)	-	45,389 (100.00%)	75,558 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	2,119 (7.55%)	-	-	2,119 (2.80%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	2,111 (100.00%)	25,939 (92.45%)	-	-	28,050 (37.12%)
วิหารแดง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	8,454 (100.00%)	776 (100.00%)	79,438 (100.00%)	88,668 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	336 (3.97%)	48 (6.19%)	162 (0.20%)	546 (0.62%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	8,118 (96.03%)	-	-	8,118 (9.16%)
หนองแค	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	3,004 (100.00%)	105 (100.00%)	159,086 (100.00%)	162,195 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	424 (0.27%)	424 (0.26%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	3,004 (100.00%)	-	-	3,004 (1.85%)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
เมืองสระบุรี	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	819 (100.00%)	5,093 (100.00%)	14 (100.00%)	62,865 (100.00%)	68,791 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	128 (2.51%)	-	11 (0.02%)	139 (0.20%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	819 (100.00%)	4,965 (97.49%)	-	-	5,784 (8.41%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	-	53,383 (100.00%)	53,383 (100.00%)
หนองแขง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	-	34,037 (100.00%)	34,037 (100.00%)
ดอนพุด	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	10 (0.03%)	10 (0.03%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	15,404 (100.00%)	541,395 (100.00%)	152,460 (100.00%)	828,223 (100.00%)	1,537,482 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,652 (10.72%)	117,359 (21.68%)	42,550 (27.91%)	7,628 (0.92%)	169,189 (11.00%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	13,752 (89.28%)	424,036 (78.32%)	-	-	437,788 (28.47%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่ควรส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่อ้อยโรงงาน (S3) 23,709 ไร่ ข้าว (S3+N) 17,450 ไร่ และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (S3) 3,330 ไร่ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

อำเภอ	อ้อยโรงงาน (ไร่)			ข้าว (ไร่)			มันสำปะหลัง (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม	S3	N	รวม
เสนาไห้	32	-	32	24	-	24	-	-	-
เฉลิมพระเกียรติ	-	-	-	660	-	660	-	-	-
แก่งคอย	5,378	-	5,378	1,812	106	1,918	682	-	682
พระพุทธบาท	1,347	-	1,347	3,272	289	3,561	623	-	623
วิหารแดง	-	-	-	122	-	122	-	-	-
หนองแค	-	-	-	5	-	5	-	-	-
น้ำคอง	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เมืองสระบุรี	-	-	-	4	9	13	-	-	-
บ้านหมอ	-	-	-	3,943	397	4,340	12	-	12
วังม่วง	9,227	-	9,227	52	-	52	1,261	-	1,261
มวกเหล็ก	2,944	-	2,944	35	-	35	752	-	752
หนองแซง	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนองโดน	4,781	-	4,781	6,392	328	6,720	-	-	-
รวม	23,709	-	23,709	16,321	1,129	17,450	3,330	-	3,330

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิต และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของจังหวัด โดยกระจายอยู่ในอำเภอบ้านหมอ อำเภอเมืองหนองโดน และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง และความชื้น เป็นต้น โดยกระจายอยู่ในอำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย และอำเภอวังม่วง เป็นต้น

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.4 มั่นสำปะหลัง

มั่นสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของสระบุรีในอันดับที่ 4 การปลูกมั่นสำปะหลังเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการปลูกในช่วงต้นฤดูฝน คือ ประมาณพฤษภาคม ซึ่งจะได้ผลผลิตหัวมันสดสูงกว่า การปลูกในช่วงอื่น ๆ และทำการเก็บเกี่ยว เมื่อมั่นสำปะหลังมีอายุ 9 - 12 เดือน ผลผลิตจะออกสู่ตลาดมากในช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม เกษตรกรมีการใช้พันธุ์มั่นสำปะหลังพันธุ์ส่งเสริมซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ได้จัดทำโครงการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ใช้มั่นสำปะหลังพันธุ์ดีให้แก่เกษตรกร และมีการใช้ปุ๋ยเคมีเพียงเล็กน้อย การตลาดผลผลิตมั่นสำปะหลังของจังหวัดสระบุรี ส่วนใหญ่จะถูกขายให้กับลานมันในจังหวัด เพื่อทำเป็น มันเส้น โดยขายในลักษณะหัวมันสำปะหลังสดจากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

1) การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ปลูกมั่นสำปะหลัง

ระดับที่ 1 พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 98,430 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.77 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอแก่งคอย 62,642 ไร่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 10,851 ไร่ และอำเภอวิหารแดง 8,454 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 2 พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 374,312 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.93 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 127,067 ไร่ อำเภอวังม่วง 89,652 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 57,336 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 3 พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 227,888 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.35 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 114,285 ไร่ อำเภอแก่งคอย 32,066 ไร่ และอำเภอวังม่วง 31,982 ไร่ เป็นต้น

ระดับที่ 4 พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 1,006,167 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58.95 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกมั่นสำปะหลังในปัจจุบัน คือพื้นที่ปลูกมั่นสำปะหลังในปัจจุบัน จำแนกตามชั้นต่าง ๆ โดยจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ปลูกมั่นสำปะหลังในพื้นที่เหมาะสมสูง เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมเล็กน้อย และพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 9,278 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.43 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบกระจายอยู่ในเขตอำเภอแก่งคอย 8,065 ไร่ อำเภอวิหารแดง 815 ไร่ และอำเภอเมืองสระบุรี 207 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) ในการปลูกมันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 28,027 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.49 ของพื้นที่พื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในเขตอำเภออำเภอมวกเหล็ก 13,712 ไร่ อำเภอพระพุทธบาท 4,278 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 4,094 ไร่ เป็นต้น

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) ในการปลูกมันสำปะหลัง มีเนื้อที่ 19,224 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.44 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากในเขตอำเภอมวกเหล็ก 6,721 ไร่ อำเภอแก่งคอย 6,370 ไร่ และอำเภอวังม่วง 3,251 ไร่ เป็นต้น

(4) พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 1,315 ไร่ สำปะหลัง มีเนื้อที่ 19,224 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.13 ของพื้นที่ศักยภาพไม่เหมาะสม

3) พื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือ คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกมันสำปะหลังแต่ไม่ใช้พื้นที่ปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง และพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่าจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 435,437 ไร่ โดยกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยอำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอมวกเหล็ก 114,921 ไร่ รองลงมา คือ อำเภอแก่งคอย 107,819 ไร่ และอำเภอวังม่วง 86,022 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 89,152 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 90.57 ของพื้นที่เหมาะสมสูง พบมากในอำเภอแก่งคอย 54,577 ไร่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 10,727 ไร่ และอำเภอวิหารแดง 7,639 ไร่ เป็นต้น

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 346,285 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.51 พื้นที่เหมาะสมปานกลาง พบมากในอำเภอมวกเหล็ก 113,355 ไร่ อำเภอวังม่วง 68,022 ไร่ และอำเภอแก่งคอย 53,242 ไร่ เป็นต้น

ตารางที่ 9 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง และพื้นที่คงเหลือของมันสำปะหลังรายอำเภอ จังหวัด
สระบุรี

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
มวกเหล็ก	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,566 (100.00%)	127,067 (100.00%)	114,285 (100.00%)	93,181 (100.00%)	336,099 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความ เหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	13,712 (10.79%)	6,721 (5.85%)	417 (0.45%)	20,850 (6.20%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,566 (100.00%)	113,355 (89.21%)	-	-	114,921 (34.19%)
แก่งคอย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	62,642 (100.00%)	57,336 (100.00%)	32,066 (100.00%)	129,971 (100.00%)	282,015 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความ เหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	8,065 (12.87%)	4,094 (7.14%)	6,370 (19.87%)	576 (0.44%)	19,105 (6.77%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	54,577 (87.13%)	53,242 (92.86%)	-	-	107,819 (38.23%)
วังม่วง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	89,652 (100.00%)	31,982 (100.00%)	11,035 (100.00%)	132,669 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความ เหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	3,630 (4.05%)	3,251 (10.17%)	178 (1.61%)	7,059 (5.32%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	86,022 (95.95%)	-	-	86,022 (64.84%)
พระพุทธ บาท	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,016 (100.00%)	44,209 (100.00%)	21,097 (100.00%)	58,909 (100.00%)	126,231 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความ เหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	4,278 (9.68%)	1,400 (6.64%)	126 (0.21%)	5,804 (4.60%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	2,016 (100.00%)	39,931 (90.32%)	-	-	41,947 (33.23%)
เฉลิมพระ เกียรติ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	10,851 (100.00%)	26,855 (100.00%)	4,844 (100.00%)	54,266 (100.00%)	96,816 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความ เหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	124 (1.14%)	2,313 (8.61%)	263 (5.43%)	5 (0.01%)	2,705 (2.79%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	10,727 (98.86%)	24,542 (91.39%)	-	-	35,269 (36.43%)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
วิหารแดง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	8,454 (100.00%)	-	933 (100.00%)	93,774 (100.00%)	103,161 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	815 (9.64%)	-	247 (26.47%)	8 (0.01%)	1,070 (1.04%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	7,639 (90.36%)	-	-	-	7,639 (7.40%)
หนองแค	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	3,004 (100.00%)	-	1,003 (100.00%)	179,856 (100.00%)	183,863 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	898 (89.53%)	-	898 (0.49%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	3,004 (100.00%)	-	-	-	3,004 (1.63%)
เมืองสระบุรี	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	4,398 (100.00%)	1,514 (100.00%)	74 (100.00%)	94,989 (100.00%)	100,975 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	207 (4.71%)	-	61 (82.43%)	6 (0.01%)	274 (0.27%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	4,191 (95.29%)	1,514 (100.00%)	-	-	5,705 (5.65%)
เสาไห้	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	3,934 (100.00%)	1,292 (100.00%)	466 (100.00%)	68,887 (100.00%)	74,579 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	67 (1.70%)	-	-	-	67 (0.09%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	3,867 (98.30%)	1,292 (100.00%)	-	-	5,159 (6.92%)
บ้านหมอ	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	7,832 (100.00%)	11,089 (100.00%)	78,577 (100.00%)	97,498 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	12 (0.11%)	-	12 (0.01%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	7,832 (100.00%)	-	-	7,832 (8.03%)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
หนองโดน	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,565 (100.00%)	18,555 (100.00%)	10,049 (100.00%)	53,526 (100.00%)	74,579 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,565 (100.00%)	18,555 (100.00%)	-	-	20,120 (26.98%)
หนองแขง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	-	53,383 (100.00%)	53,383 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
ดอนพุด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	-	-	35,813 (100.00%)	35,813 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	-	-	-
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	-	-	-	-
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	98,430 (100.00%)	374,312 (100.00%)	227,888 (100.00%)	1,006,167 (100.00%)	1,706,797 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	9,278 (9.43%)	28,027 (7.49%)	19,224 (8.44%)	1,315 (0.13%)	57,844 (3.39%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	89,152 (90.57%)	346,285 (92.51%)	-	-	435,437 (25.51%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกในปัจจุบัน พบว่าพื้นที่ที่ควรส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลัง คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 16,442 ไร่ แต่ต้องปรับพื้นที่โดยเอาคั่นนาออกเพื่อการระบายน้ำ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตมันสำปะหลัง

อำเภอ	ข้าว (ไร่)		
	S3	N	รวม
หนองโดน	6,391	-	6,391
แก่งคอย	1,812	106	1,918
บ้านหมอ	3,943	-	3,943
พระพุทธบาท	3,272	6	3,278
เฉลิมพระเกียรติ	660	-	660
วิหารแดง	122	-	122
วังม่วง	52	-	52
มวกเหล็ก	35	-	35
เสาไห้	24	-	24
เมืองสระบุรี	4	9	13
หนองแค	5	-	5
ดอนพุด	-	-	-
หนองแซง	-	-	-
รวม	16,320	121	16,441

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้นสามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกมันสำปะหลังซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกมันสำปะหลังที่สำคัญของจังหวัด โดยกระจายอยู่ในแก่งคอย อำเภอวิหารแดง และอำเภอเมืองสระบุรี เป็นต้น

พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกมันสำปะหลัง เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง แหล่งน้ำ เป็นต้น โดยกระจายอยู่ในอำเภอมวกเหล็ก อำเภอพระพุทธบาท และอำเภอแก่งคอย เป็นต้น

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกมันสำปะหลัง มีต้นทุนที่ต่ำ ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อไปด้วย

3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด

3.1 ข้าวพันธุ์ แจ็กเซยเสาไห้ เป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง ปลูกในช่วงฤดูนาปี เป็นข้าวที่ปลูกเฉพาะถิ่นและเป็นสินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ GI จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อปี 2551 ปลูกได้เฉพาะใน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเสาไห้ อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอหนองแขง อำเภอวิหารแดง อำเภอหนองแค อำเภอหนองโดน และอำเภอดอนพุด ทำให้ตลาดของข้าวแจ็กเซยเสาไห้ได้รับความนิยมมากขึ้น ข้าวแจ็กเซยเสาไห้มีลักษณะประจำพันธุ์ คือ เป็นข้าวเจ้าไวต่อช่วงแสง สูงเฉลี่ย 160-170 เซนติเมตร อายุเก็บเกี่ยวช่วง 10 ธันวาคม ทรงกอตั้ง ใบสีเขียว ใบธงหักกลางคอรวยยาว รวงข้าวมีความยาวเฉลี่ย 33 เซนติเมตร เมล็ดข้าวเปลือกสีฟาง ขนสั้น เมล็ดข้าวเปลือกยาว 10.3 มิลลิเมตร เมล็ดข้าวกล้องยาว 7.7 มิลลิเมตร ปริมาณอมิโลสสูง (27.1%) คุณภาพข้าวสุกค่อนข้างแข็ง แต่นุ่ม หุงขึ้นหม้อ ร่วนเป็นตัว ไม่เกาะกันเป็นก้อน ไม่แฉะ ไม่แข็งกระด้าง ไม่เหนียว และไม่ยุบตัว ไม่บูดง่าย เมื่อข้าวเย็นคุณภาพไม่เปลี่ยน ข้าวเก่าไม่มีกลิ่นสาบ ข้าวสารมีคุณภาพดีแบบข้าวเสาไห้ ผลผลิตประมาณ 812 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถปลูกได้ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วม เนื่องจากเป็นข้าวต้นสูง และทนน้ำท่วมได้ดีกว่าข้าวไม่ไวต่อช่วงแสงในพื้นที่เดียวกัน แต่ไม่ต้านทานต่อโรคใบไหม้ โรคขอบใบแห้ง และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล การแปรรูปเป็นอาหาร แป้งข้าวแจ็กเซยนำมาเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปแบบเส้นต่าง ๆ เช่น เส้นขนมจีนแป้งสด ก๋วยเตี๋ยว มักกะโรนี สปาเก็ตตี้ และอูดัง ขนมหวาน อาทิเช่น ขนมเปียกปูน ขนมชั้น ขนมหม้อแกง และยังชูให้เป็นอาหารเพื่อสุขภาพ ข้าวกล้องแจ็กเซยเสาไห้เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการรักษาโรคเบาหวาน ควบคุมโรคมะเร็ง โรคอ้วน โรคพิษสุราเรื้อรัง และโรคเหน็บชา มีเอกลักษณ์นำไปแปรรูปแบบอัดเม็ด และส่งออกต่างประเทศ ปัจจุบันมีการผลิตในรูปแบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ในพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอเสาไห้ อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอหนองแขง อำเภอวิหารแดง อำเภอหนองแค อำเภอหนองโดน และอำเภอดอนพุด ทำให้เป็นพืชที่นำมีการส่งเสริมและเป็นพืชอนาคตไกลของจังหวัดชนิดหนึ่ง

ซึ่งจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) 327,843 ไร่ และพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) 75,552 ไร่ และมีพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับข้าวคงเหลืออีก 213,670 ไร่ โดยเฉพาะใน 7 อำเภอ ที่สามารถปลูกข้าวแจ็กเซยเสาไห้ได้ ได้แก่ อำเภอหนองแค 28,983 ไร่ อำเภอเสาไห้ 19,637 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 18,578 ไร่ อำเภอหนองแขง 13,361 ไร่ อำเภอหนองโดน 7,964 ไร่ อำเภอดอนพุด 4,327 ไร่ และอำเภอวิหารแดง 10 ไร่ พื้นที่เหล่านี้สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนพันธุ์ข้าวที่

ปลูกอยู่เดิมหันมาปลูกข้าวเจ้ากขเสาให้ได้ และพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือใน 7 อำเภอที่สามารถปลูกข้าวได้มาปลูกข้าวพันธุ์นี้ให้มากขึ้น

3.2 กล้ายหอม เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศโดยเฉพาะ กล้ายหอมทองพันธุ์ไต้หวันที่กำลังเป็นที่นิยม กล้ายหอมทองไต้หวันต่างกับกล้ายหอมทองตรงที่ผลขนาดใหญ่กว่า เป็นพืชที่ชอบอากาศร้อนชื้น ซึ่งเหมาะกับการปลูกในประเทศไทย ถ้าหากอุณหภูมิต่ำกว่า 14 องศาเซลเซียส กล้ายจะชะงักการเจริญเติบโต หรือมีการเติบโตช้าลงรวมทั้งการออกดอก และติดผลจะช้าด้วย อนึ่งกล้ายหอมเป็นพืชที่มีแผ่นใบใหญ่ ดังนั้นจึงไม่ค่อยทนต่อแรงลมเพราะใบจะต้านลม ทำให้ใบแตกได้ ถ้าหากใบแตกมากจนเป็นฝอยจะทำให้มีการสังเคราะห์แสงได้น้อย ต้นไม่เจริญเท่าที่ควรดังนั้นถ้าพื้นที่ที่มีลมแรงมาก ควรปลูกต้นไม้อื่นเป็นแนวกันลมให้ต้นกล้าย ดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกล้ายหอมคือ ดินตะกอนธารน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า ดินน้ำไหลทรายมูล ซึ่งเป็นดินร่วนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการระบายน้ำดี และการหมุนเวียนอากาศดี ถ้าดินเป็นดินเหนียวควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก จะทำให้ดินโปร่งขึ้น ธรรมชาติของกล้ายหอมชอบปุ๋ย ชอบน้ำ ต้องรดน้ำทุกวัน ระวังเรื่องน้ำท่วมขัง ปลูกดินดีจะโตไว แต่ล้มง่ายต้องมีไม้ค้ำ เมื่อออกปลีให้ใช้ไม้ค้ำทุกเครือ ออกปลีได้ 70 - 90 วัน จะให้ลูก ใช้ถุงหรือกระดาษคลุมเครือไว้เพื่อให้ผิวกล้ายสวย เมื่อตัดผลผลิตกล้ายจะมีอายุได้ราวหนึ่งปี ให้โคนกิ่งนำหน่อใหม่จากต้นเดิมลงปลูกแทน ทว่าราวเดือนเมษายน - มิถุนายน เป็นช่วงฤดูฝนมีลมพายุ ช่วงนี้กล้ายหอมมักขาดตลาด กล้ายหอมถ้าปลูกแบบยกร่องจะปลูกได้ 300 ต้นต่อไร่ ระยะปลูกโดยทั่วไป ระหว่างต้น 1.5 เมตร ระหว่างแถว 2 เมตร แบบสลับฟันปลา ถ้าปลูกบนพื้นราบจะปลูกได้ 400 ต้นต่อไร่ ถ้าปลูกแบบยกร่องให้ยกขึ้นมากลบโคนต้นเมื่อกล้ายอายุได้ 3 เดือน และอีกรอบตอนกล้ายอายุได้ 5 เดือน ใส่ปุ๋ย 1 - 2 ครั้งต่อเดือน เมื่อกล้ายอายุได้ 4 - 6 เดือน จะเริ่มแตกหน่อ ควรเก็บไว้ 1 - 2 หน่อ เพื่อให้เป็นตัวพุ่มต้นแม่เมื่อมีลมแรง ควรมีการตัดใบแห้งออก และตัดแต่งให้เหลือ 7 - 12 ใบ เมื่อติดเครือแล้วอีก 2 เดือน ตัดเครือเก็บผลผลิตได้ ตั้งแต่ปลูก 9 เดือน ถึง 1 ปี จะตัดกล้ายขายได้ ผลตอบแทน 60,000 - 70,000 บาทต่อไร่ ขณะที่ต้นทุนอยู่ที่ประมาณ 15,000 บาทต่อไร่ นับเป็นพืชที่มีอนาคตดีที่นำมาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกมากขึ้นเพราะนอกจากมีตลาดในประเทศ ตลาดต่างประเทศ และร้านสะดวกซื้อ นอกจากนี้สามารถแปรรูปได้ อาทิ เค้กกล้ายหอม จังหวัดสระบุรีมีแหล่งปลูกที่สำคัญในอำเภอวิหารแดง และอำเภอหนองแค

3.3 ผักหวานป่า เมื่อปี 2547 จังหวัดสระบุรีเคยมีการจัดงานเทศกาล ผักหวานป่าปลอดสารพิษบ้านหมอ บริเวณวัดปัญญาภิรมณ์ เพื่อให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและเปิดตลาดการบริโภคผักหวานป่าให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ปัจจุบันผักหวานป่าเป็นพืชอนาคตไกลอีกชนิดหนึ่งของจังหวัดสระบุรี ผักหวานป่าเป็นพืชในวงศ์ Opilaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Melientha sauis* เป็นไม้ผลัดใบในป่าเบญจพรรณ เป็นไม้ยืนต้นกลางถึงขนาดเล็ก อาจสูงได้ถึง 13 เมตร เมื่อถึงฤดูแล้งจะผลัดทั้งใบและแตกยอดใหม่ ซึ่งยอดอ่อนและใบที่คนนิยมนำมาปรุงอาหารได้หลากหลาย ทั้งต้ม ผัด แกง เพราะ

มีรสชาติหวานมัน กรอบ อร่อย ในหนึ่งปีจะได้ทานเพียงฤดูเดียว ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม เดิมผักหวานป่าเป็นผักพื้นบ้านที่ต้องเข้าป่าไปเก็บมา แต่ด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้าน มีเกษตรกรชาวอำเภอบ้านหมอได้นำมาปลูกและพัฒนาด้านการปลูกและการขยายพันธุ์จนประสบความสำเร็จ จึงได้นำกล้ามาปลูกขยายพันธุ์แบบสภาพไร่ของเกษตรกรเพิ่มขึ้น เมื่อปี 2544 มีประมาณ 500 ไร่ ปัจจุบันมีมากกว่า 1,000 ไร่ เกษตรกรมากกว่า 340 ครัวเรือน ในตำบลสร้างโคก อำเภอบ้านหมอ ผักหวานป่าที่อำเภอบ้านหมอ ได้รับการอนุรักษ์จากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน ซึ่งพบว่ามีต้นผักหวานป่าที่มีอายุมากกว่า 118 ปี การปลูกผักหวานป่า ผักหวานป่า สามารถปลูกและเจริญเติบโตได้ดีในดินแทบทุกชนิด แต่จะเจริญเติบโตได้ดีและเจริญงอกงามได้เร็วในดินที่มีอินทรีย์วัตถุตามธรรมชาติ ทนแล้ง ไม่ชอบแดดจัด ไม่ชอบน้ำมาก ชอบที่โล่ง ดินร่วนปนทรายตามธรรมชาติ ชอบแสงแดดรำไร ชอบร่มไม้ใหญ่ เช่น ต้นมะขามเทศ ต้นสะเดา ต้นตะขบ ต้นแค จะต้องมีไม้พี่เลี้ยงให้ร่มเงาไว้ประมาณ 2 - 3 ปี ในช่วงแรก ชอบอากาศร้อน ช่วงเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน จะแตกยอดได้ดี แตกยอดมาก เมื่อถึงฤดูฝนจะหมดยอดและเริ่มพักต้น เพื่อสะสมอาหารสร้างการเจริญเติบโตทางลำต้น วิธีการปลูกผักหวานป่า จะมีการเตรียมดิน โดยเริ่มเตรียมหลุมปลูกในช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม โดยขุดหลุมขนาด 30x30x30 เซนติเมตร ผสมวัสดุปลูกโดยใช้ดิน ปุ๋ยคอก แกลบดินที่ย่อยสลายแล้ว อัตราส่วน 1:1:1 โดยปริมาตร ผสมคลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วกลบลงในหลุมปลูก การเตรียมวัสดุปลูกที่ดี มีระบบการให้น้ำ และปลูกพืชให้ร่มเงา จะทำให้ต้นผักหวานป่าเจริญเติบโตได้เร็ว ใช้ระยะปลูก 1x1 เมตร 1.5x1.5 เมตร ซึ่งเป็นการปลูกระยะชิด เพื่อเพิ่มจำนวนต้น และผลผลิตต่อไร่ ควรมีการตัดแต่งไม้ให้ต้นสูง และสร้างทรงพุ่มเล็ก เพื่อสะดวกในการเก็บเกี่ยว หรือจะใช้ระยะปลูก 2 - 3x2 - 3 เมตร จะทำให้สะดวกในการดูแลจัดการสวน เมื่อต้นผักหวานอายุ 2 - 3 ปี ก็สามารถให้ผลผลิตเก็บยอดขายได้ ผลผลิตต่อไร่ ประมาณ 300 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ยตลอดปีอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 60 บาท มีการแปรรูปผักหวานป่าให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่นน้ำผักหวานป่า ไวน์ผักหวานป่า ชาผักหวานป่า และขนมเปียะผักหวานป่า เป็นต้น ผักหวานป่าเป็นผักที่ให้โปรตีน วิตามิน และเกลือแร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิตามินบี 2 นอกจากนั้นยังเป็นสมุนไพร โดยสามารถแก้โรคร้อนใน กระหายน้ำ ต้มดื่มเป็นยาละลาย และช่วยในการขับถ่าย ตลาดจำหน่ายผักหวานป่า ได้แก่ ตลาดท้องถิ่น ตลาดต่างจังหวัด เช่น จังหวัดอ่างทอง จังหวัดลพบุรี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และตลาดกลาง เช่น ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น นับว่าเป็นพืชมีอนาคตไกลพืชหนึ่งของจังหวัด ปัจจุบันมีแหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในอำเภอบ้านหมอ แนวทางการส่งเสริม สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรอำเภอ ควรมีนโยบายในร่วมกันเพื่อส่งเสริมเป็นกลุ่ม โดยเลือกเกษตรกรที่ปลูกพืชชนิดเดียวกัน หรือคล้ายกัน ในพื้นที่เดียวกัน เป็นระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ แต่ถ้าเป็นพืชที่มีช่องทางการตลาดที่ดี ทางการปลูกผักหวานป่าที่มีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้หันมาปลูกอยู่แล้ว ควรมีการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเทคนิคและวิธีการปลูกให้กับเกษตรกรจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ

3.4 พืชสมุนไพร ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนแนวคิด BCG (Bio – Circular - Green Economy) หรือ เศรษฐกิจชีวภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ พืชสมุนไพรเป็น เรื่องหนึ่งที่มีความสนใจ เนื่องจากเป็นแหล่งของสารสำคัญที่นำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การแพทย์ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และเครื่องสำอาง จึงสนับสนุนให้พืชสมุนไพรเป็นพืชทางเลือกในปี 2564 โดยดำเนินการภายใต้ตลาดนำการผลิต และหากทิศทางของตลาดสมุนไพรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จะช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร มีรายได้และความมั่นคงในการดำรงชีพ จากฐานข้อมูล Agri-Map Online พืชสมุนไพร พืชที่มีอนาคตไกลอีกชนิดหนึ่งของจังหวัด พืชสมุนไพรเป็นพืชอีก ชนิดหนึ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนมาปลูก เพราะเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย และตลาดมีแนวโน้มความต้องการ เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับจังหวัดสระบุรีมีโรงงานผลิตยาสมุนไพร และโรงพยาบาลภาครัฐที่รับซื้อ สมุนไพรเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตยา จากฐานข้อมูล Agri-Map Online จังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ ศักยภาพที่สามารถส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรได้หลายชนิด เช่น ขมิ้นชัน กระชายดำ บัวบก และไพล เป็นต้น

ขมิ้นชัน หรือขมิ้นแกง ชื่อวิทยาศาสตร์ *Curcuma longa* L. ไม้ล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้น ให้ดินเรียกว่าเหง้า ประกอบด้วยแง่งที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน เนื้อในหัวมีสีเหลืองอมส้ม หรือเหลืองจำปา ปนสีแสด และมีกลิ่นหอม เป็นพืชปลูกง่าย สามารถปลูกขึ้นได้ทุกภาคของประเทศไทย ชอบแสงแดด จัด และมีความชื้นสูง ชอบดินร่วนซุย มีการระบายน้ำดี เติบโตได้ดีในที่ดอน ไม่ชอบน้ำท่วมขัง ปัญหา ของโรคแมลงรบกวนน้อย อายุเก็บเกี่ยวประมาณ 8 - 9 เดือน เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกขมิ้นชัน เป็น พืชสวนครัวหลังบ้านในปริมาณไม่มากนัก เกษตรกรสามารถปลูกขมิ้นชันแซมในสวนเป็นการใช้พื้นที่ ให้เกิดประโยชน์ และมีรายได้ระหว่างรอการเติบโตของยางพาราหรือปาล์มน้ำมัน โดยพื้นที่จังหวัด สระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกขมิ้นชันที่ระดับความเหมาะสมสูง (S1) ประมาณ 107,619 ไร่ กระจายอยู่ในอำเภอแก่งคอย 60,529 ไร่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 20,709 ไร่ อำเภอวิหารแดง 5,692 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 5,459 ไร่ อำเภอเสาไห้ 4,871 ไร่ อำเภอหนองแค 2,734 ไร่ อำเภอพระพุทธบาท 2,016 ไร่ และอำเภอมวกเหล็ก 1,567 ไร่ ตามลำดับ ระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) ประมาณ 434,211 ไร่ กระจายอยู่ในอำเภอมวกเหล็ก 135,132 ไร่ อำเภอวังม่วง 106,757 ไร่ อำเภอพระพุทธบาท 61,331 ไร่ อำเภอแก่งคอย 60,529 ไร่ อำเภอหนองโดน 30,169 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 18,920 ไร่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ 17,067 ไร่ อำเภอวิหารแดง 2,762 ไร่ อำเภอเสาไห้ 822 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 453 ไร่ และอำเภอหนองแค 271 ไร่ ตามลำดับ (จากฐานข้อมูล Agri-Map Online)

กระชายดำ ชื่อวิทยาศาสตร์ *Kaempferia parviflora* หรือว่านกำบัง ว่านจิ้งจก เป็นพืช ที่อยู่ในวงศ์ Zingiberaceae เป็นไม้ล้มลุก ลำต้นมีปมปม ลักษณะคล้ายกระชาย แต่เนื้อในหัวเป็น สีม่วง เมื่อแก่สีจะเข้มขึ้นเรื่อย ๆ ผิวด้านนอกสีเหลือง ใบแบบใบเดี่ยวแทงขึ้นมาจากหัวใต้ดิน

ดอกแบบช่อ ออกที่ปลายยอด สีขาวแต่มีชมพู เป็นพืชที่มีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพร สารสกัดจาก กระจายดำมีฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย เชื้อรา และไมโครแบคทีเรีย ด้านการเกิดโรครูมิแพ้ และด้านการเกิดแผลในกระเพาะอาหาร ในสัตว์ทดลอง พบว่า มีฤทธิ์ขยายหลอดเลือดแดงที่ถูกแยกออกจาก ภายของหนูขาว และสร้างไนตริกออกไซด์ (NO) บริเวณเยื่อบุหลอดเลือดดำของรกเด็ก กระจายดำ แตกต่างจากกระจายทั่วไป (ที่ใช้เป็นเครื่องแกง) คือ กระจายทั่วไปใช้ส่วนที่เป็นราก (tuber) ซึ่งงอก ออกมาจากเหง้า (ลำต้นที่อยู่ใต้ดิน) มีกาบใบและใบซ้อนโผล่ขึ้นอยู่เหนือดิน ส่วนกระจายดำมีลำต้น อยู่ใต้ดิน (rhizome) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าหัว ลักษณะคล้ายขิง หรือขมิ้นแต่มีขนาดเล็กกว่า ใบใหญ่ และมีสีเขียวเข้มกว่ากระจายทั่วไป ขนาดใบกว้างประมาณ 7 - 15 เซนติเมตร ยาว 30 - 35 เซนติเมตร ใบมีกลิ่นหอม ประกอบด้วยกาบใบมีสีแดงจาง ๆ และหน่ออบ กำเนิดมาจากหัวที่อยู่ใต้ดิน ลำต้นมีความ สูงประมาณ 30 เซนติเมตร ดอกออกจากยอด ช่อละหนึ่งดอก มีใบเลี้ยง ดอกมีสีชมพูอ่อน ๆ ริมปาก ดอกสีขาว เส้นเกสรสีม่วง เกสรสีเหลือง กลีบรองกลีบดอกเชื่อมติดกันมีลักษณะเป็นรูปท่อ มีขน โคน เชื่อมติดกันเป็นช่อยาว เกสรตัวผู้จะเหมือนกับกลีบดอก อับเรณูอยู่ใกล้ปลายท่อ เกสรตัวเมียมี ขนาดยาวเล็ก ยอดเกสรเป็นรูปปากแตรเกลี้ยงไม่มีขน หัวมีสีเขียวแตกต่างกัน ตั้งแต่สีม่วงจาง ม่วง เข้ม และดำสนิท (ยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ความแตกต่างของสีขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม อายุ หรือพันธุกรรม) สีของหัวเมื่อนำไปดองสุราจะถูกฟอกออกมา

พันธุ์ในปัจจุบันยังไม่มีการรวบรวมและจำแนกพันธุ์อย่างเป็นทางการ แต่หากจำแนกตาม ลักษณะของสีของเนื้อหัว พืชจะแยกได้ 3 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์ที่มีเนื้อหัวสีดำ สีม่วงเข้ม สีม่วงอ่อน หรือสีน้ำตาล ส่วนใหญ่แล้ว จะพบกระจายที่มีสีม่วงเข้มและสีม่วงอ่อน ส่วนกระจายที่มีสีดำสนิทจะมี ลักษณะหัวค่อนข้างเล็ก ชาวเขาเรียกว่า กระจายลิง ซึ่งมีไม่มากนักจัดว่าเป็นกระจายที่มีคุณภาพเป็นที่ ต้องการของตลาด ในประเทศไทยที่มีชื่อเสียงอยู่ที่จังหวัดเลย นอกจากนั้นยังเชื่อว่าเป็นยาบำรุงกำลัง นักรบสมัยก่อนจะนำหัวไปปลุกเสกแล้วอมเวลาต่อสู้ เชื่อว่าทำให้คงกระพัน การปลูกกระจายดำ กระจายดำสามารถขยายพันธุ์โดยใช้แงหรือเหง้าซึ่งเป็นส่วนของลำต้นใต้ดิน โดยทั่ว ๆ ไปจะใช้ส่วนของเหง้าเป็นท่อนพันธุ์ในการปลูก กระจายดำชอบดินร่วนซุย ไม่ชอบน้ำขังหรือดินที่มีการระบายน้ำ ไม่ดีเนื่องจากจะเน่าเสียโดยเฉพาะดิน ที่มีสภาพเป็นกรด เมื่อมีฝนชุกหรือความชื้นในดินสูง จะทำให้เกิดโรคเหง้าเน่า สามารถปลูกกลางแจ้งจนถึงมีแสงแดดพอควร ส่วนต้นเหนือดินมักจะยุบหรือแห้ง เมื่อเข้าฤดูแล้ง ส่วนใหญ่จะเก็บเหง้าแก่เมื่ออายุ 10 - 11 เดือนหลังปลูก สีของกระจายดำถึงจะเข้ม เต็มที่ การปลูกกระจายดำจะเริ่มเตรียมดินในช่วงต้นเดือนมีนาคม และจะปลูกต้นเมษายนของทุก ๆ ปี สำหรับการปลูกในแปลงใหญ่ และกลางแจ้ง ส่วนเหง้าที่นำมาปลูกนั้นผู้ควรทำการแบ่งเหง้าให้เป็นหัว เล็ก ๆ มีตาที่จะปลูก 2 - 3 ตาเพื่อการงอกที่มีคุณภาพ ทั้งนี้เมื่อเริ่มมีฝน หรือพายุฤดูร้อนก็สามารถทำ การปลูกได้ โดยจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกกระจายดำที่ระดับความเหมาะสมปาน กลาง (S2) ประมาณ 138,228 ไร่ กระจายอยู่ใน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแก่งคอย 82,171 ไร่ อำเภอ

เฉลิมพระเกียรติ 23,841 ไร่ อำเภอวิหารแดง 8,454 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 5,912 ไร่ อำเภอเสาไห้ 5,288 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 5,220 ไร่ และอำเภอมวกเหล็ก 1,567 ไร่ ตามลำดับ (จากฐานข้อมูล Agri-Map Online)

บัวบก ไม้ล้มลุก ชื่อวิทยาศาสตร์ *Centella asiatica* อยู่ในจำพวกผัก ประเภทเลื้อย มีลำต้นเลื้อยไปตามดินที่ขึ้นแฉะ เรียกว่า ไหล มีรากงอกออกตามข้อของลำต้น ชอบดินร่วนปนทราย ขึ้นแฉะมีการระบายน้ำดี เป็นพืชที่ไม่ชอบแสงแดดจัด แต่ต้องการแสงมาก เจริญเติบโตได้ดีที่อุณหภูมิระหว่าง 25 - 30 องศาเซลเซียส โดยพื้นที่จังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกบัวบกที่ระดับความเหมาะสมสูง (S1) ประมาณ 2,288 ไร่ กระจายอยู่ในอำเภอแก่งคอย 1,159 ไร่ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ 1,129 ไร่ ที่ระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) ประมาณ 23,035 ไร่ กระจายอยู่ในอำเภอแก่งคอย 8,150 ไร่ อำเภอบ้านหมอ 7,459 ไร่ อำเภอพระพุทธบาท 2,543 ไร่ อำเภอหนองโดน 2,113 ไร่ อำเภอเมืองสระบุรี 1,198 ไร่ อำเภอเสาไห้ 711 ไร่ และอำเภอวิหารแดง 58 ไร่ ตามลำดับ (จากฐานข้อมูล Agri-Map Online)

ไพล เป็นพืชชนิดหนึ่งในวงศ์ขิง ชื่อวิทยาศาสตร์ *Zingiber cassumunar* ป็นพืชล้มลุก มีเหง้าใหญ่ เนื้อในสีเหลือง มีกลิ่นหอม ใบเรียวยาวปลายแหลม ดอกออกรวมกันเป็นช่ออยู่บนก้านช่อดอก ช่วงเวลาที่เก็บเป็นยา จะเก็บเหง้าที่แก่จัดหลังจากต้นไพลลงหัวแล้ว ไพลเป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 0.7 - 1.5 เมตร มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า เปลือกสีน้ำตาลแกมเหลือง เหง้าสดมีเนื้อในสีเหลืองถึงเหลืองแกมเขียว ฉ่ำน้ำ มีกลิ่นหอมเฉพาะ ทางเหนือหรือลำต้นเทียมขึ้นเป็นกอ ใช้ผสมในน้ำพริกแกงป่าทางจังหวัดระยอง ช่วยดับกลิ่นคาวของเนื้อสัตว์ป่าทำให้น้ำแกงสีเหลือง ส่วนของไพลที่ใช้เป็นยาคือเหง้าแก่จัด แก่ฟกช้ำ บวม เคล็ด ยอก ปวดเมื่อย ชับลม ท้องเดิน ช่วยขับระดูหรือประจำเดือนของสตรีนิยมใช้หลังจากที่คลอดบุตรแล้ว เหง้าไพลมีน้ำมันหอมระเหย ร้อยละ 0.8 และมีสารที่ให้สี ซึ่งจากการทดลองพบว่ามีฤทธิ์ลดอาการอักเสบ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีการค้นคว้าสารสำคัญที่มีสรรพคุณแก้หอบหืดและมีการวิจัยทางคลินิก โดยใช้รักษาโรคหืดในเด็ก และไม่มีพิษเฉียบพลัน การปลูกไพล ไพลสามารถขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด แง่งหรือเหง้าซึ่งเป็นส่วนของลำต้นใต้ดิน โดยทั่วๆ ไปจะใช้ส่วนของเหง้าเป็นท่อนพันธุ์ในการปลูก ไพลชอบดินร่วนซุย ไม่ชอบน้ำขังหรือดินที่มีการระบายน้ำไม่ดีเนื่องจากจะเน่าเสียโดยเฉพาะดิน ที่มีสภาพเป็นกรด เมื่อมีฝนชุกหรือความชื้นในดินสูง จะทำให้เกิดโรคแคงเน่า สามารถปลูกกลางแจ้งจนถึงมีแสงแดดพอควร ส่วนต้นเหนือดินมักจะยุบหรือแห้งเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้ง และจะผลิต้นใหม่ในฤดูฝน ส่วนใหญ่จะเก็บเหง้าแก่เมื่ออายุ 2-3 ปีหลังปลูก โดยจังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกไพลที่ระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) ประมาณ 901 ไร่ พบอยู่ในอำเภอแก่งคอยทั้ง 901 ไร่ (จากฐานข้อมูล Agri-Map Online)

4 แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ

4.1 ข้าว

1) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่ 327,843 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอหนองแค อำเภอบ้านหมอ อำเภอหนองโดน อำเภอเสาไห้ อำเภอหนองแซง อำเภอดอนพุด อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอแก่งคอย อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอวิหารแดง และอำเภอพระพุทธบาท คณะอนุกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดินเพื่อสงวนให้เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะ 7 อำเภอที่เป็นแหล่งผลิตข้าวเจ้าเกษมเสาไห้ ซึ่งเป็นข้าวที่ปลูกเฉพาะถิ่นและได้รับ GI หรือข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีการบริหารจัดการน้ำชลประทาน การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ข้าว มีการรวมกลุ่มเป็นการเกษตรแบบแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรด้านการตลาดในและต่างประเทศ การแปรรูป แหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุนการทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และ GAP และเนื่องจากเป็นพื้นที่ศักยภาพสูง การปลูกพืชหลังนาจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน ทั้งนี้ภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรโดยแนะนำว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกข้าวจึงไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากข้าวราคาไม่ดีถ้าต้องการเปลี่ยนชนิดพืชควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตจะได้กลับมาทำนาได้อีก

2) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่มากถึง 75,552 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอวิหารแดง อำเภอหนองแค อำเภอแก่ง และอำเภอเมืองสระบุรี ตามลำดับ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่มีข้อจำกัดไม่มากนัก เกษตรกรยังคงปลูกข้าวได้ผลดี แต่หลายแห่งประสบปัญหาขาดน้ำในบางช่วงของการเพาะปลูก ควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการน้ำ เช่น ชลประทาน จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นจะลดลง ส่วนใหญ่พื้นที่ในเขตนี้มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแม่นยำหรือเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่แล้ว ภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรโดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากข้าวราคาไม่ดีและต้องการปรับเปลี่ยนการชนิดพืชควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตยังสามารถกลับมาทำนาได้อีก

3) **พื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกข้าวอยู่ มีประมาณกว่าล้านไร่ ซึ่งประสบปัญหาซ้ำซากน้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทบวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดิน ปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่

ที่มีความเหมาะสม และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว** แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกข้าว โดยมาปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา กาแฟ และมะพร้าว เป็นต้น ทั้งนี้หากพืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ หากในอนาคตข้าวราคาดี เกษตรกรอาจกลับมาปลูกข้าวได้เหมือนเดิม แต่หากเป็นไม้ผลหรือไม้ยืนต้น การกลับมาปลูกข้าวอาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้นอาจส่งเสริมในเรื่องของการทำเกษตรรูปแบบอื่น เช่น ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ทดแทน

4.2 อ้อยโรงงาน

1) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกอ้อยโรงงานอยู่ มีเนื้อที่ 20 ไร่ มีพื้นที่ปลูกในเขตอำเภอเสนาให้ เท่านั้น

2) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกอ้อยโรงงานอยู่ มีเนื้อที่ 126,428 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอวังม่วง อำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย อำเภอหนองโดน อำเภอพระพุทธบาท อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และอำเภอเสนาให้ เกษตรกรยังคงปลูกอ้อยโรงงานได้ผลดี แต่ยังมีหลายแห่งประสบปัญหาขาดน้ำในช่วงของการเพาะปลูก การสนับสนุนด้านการชลประทาน พัฒนาศักยภาพของพื้นที่ให้มากขึ้น ในเรื่องของคุณภาพดิน และการบริหารจัดการน้ำให้มีเพียงพอและเหมาะสมต่อการเพาะปลูก สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการจัดการพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของเสี่ยจากโรงงานน้ำตาล และการนำของเสี่ยจากโรงงานน้ำตาลไปใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินในไร้อ้อย เพื่อเพิ่มผลผลิต และลดต้นทุนให้แก่เกษตรกรชาวไร้อ้อยโดยไม่มีผลเสียต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และชุมชนชาวไร้อ้อย

3) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกอ้อยโรงงานอยู่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทั่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตพืชผัก บริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น จัดหาตลาดให้กับเกษตรกรในการปลูกพืชผักทดแทน โดยอาจเริ่มจากตลาดชุมชน

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกอ้อยโรงงานแต่เกษตรกร หันมาปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน** เช่น ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น มันสำปะหลัง หรือพืชไร่อื่น ๆ

ควรสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการพื้นที่ และการปรับปรุงบำรุงดินไม่ให้เสื่อมโทรม หากเกษตรกรต้องการกลับมาใช้พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานเหมือนเดิม จะได้ไม่ต้องมีต้นทุนการผลิตสูงในการปรับปรุงบำรุงดิน

4.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

1) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่มีเนื้อที่ 1,652 ไร่ มีพื้นที่ปลูกในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ้านหมอ และอำเภอพระพุทธบาท ตามลำดับ คณะอนุกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดินเพื่อสงวนให้เป็นแหล่งปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของจังหวัด และมีการบริหารจัดการระบบน้ำ การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยใช้ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรการตลาดในและต่างประเทศการแปรรูป แหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุนการทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และ GAP และเนื่องจากเป็นพื้นที่ศักยภาพสูง และภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร โดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากราคาไม่ดีหรือประสบปัญหาโรคและแมลงรบกวน และเกษตรกรต้องการเปลี่ยนชนิดพืชควรเปลี่ยนเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตจะได้กลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้อีก

2) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ มีเนื้อที่ 117,359 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอพระพุทธบาท อำเภอมวกเหล็ก อำเภอแก่งคอย และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เกษตรกรยังคงปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ผลดี แต่หลายแห่งประสบปัญหาขาดน้ำในช่วงของการเพาะปลูก ควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการระบบน้ำ เช่น ระบบชลประทาน แหล่งน้ำและระบบเหมืองฝาย เป็นต้น จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นจะลดลง และพื้นที่ในเขตนี้มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแม่นยำหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น และภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร โดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น ทั้งนี้หากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาไม่ดี และต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตยังสามารถกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ดั้งเดิมได้อีก

3) **พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อยู่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ กระทบวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดิน ปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่มีความ

เหมาะสม และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือหรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์** แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยมาปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และข้าว ทั้งนี้หากพืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ ถ้าในอนาคตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ราคาดี เกษตรกรอาจกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้เหมือนเดิม แต่หากเป็นไม้ผลหรือไม้ยืนต้น การกลับมาปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้นอาจส่งเสริมในเรื่องของการทำเกษตรรูปแบบอื่น เช่น ทำการเกษตรแบบผสมผสาน แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาต้นทุนการผลิตและการตลาดร่วมด้วย

4.4 มันสำปะหลัง

1) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกมันสำปะหลังอยู่ มีเนื้อที่ 9,278 ไร่ มีพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ในเขตอำเภอแก่งคอย และพื้นที่เล็ก ๆ ในเขตอำเภอวิหารแดง อำเภอเมืองสระบุรี และอำเภอเสาไห้ ตามมาตรการยุทธศาสตร์มันสำปะหลัง ปี 2564-2567 เน้นให้เกษตรกรเข้าถึงพันธุ์มันสำปะหลังต้านทานโรคใบด่าง (Cassava Mosaic Disease: CMD) ให้เชื่อแปงสูง และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ไม่ต่ำกว่า 5 ตัน ภายในปี 2567 นั้น ทำให้เน้นมีการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง แต่เน้นการลดต้นทุนผลผลิต เร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาโรคโคนเน่าหัวเน่า และโรคใบด่างมันสำปะหลัง ส่งเสริมการทำการระบบน้ำหยดในพื้นที่ที่มีศักยภาพ การปรับปรุงบำรุงดิน การใส่ปุ๋ยที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทำการวิเคราะห์คุณภาพดินอยู่เสมอ ส่งเสริมเกษตรกรแปรรูปมันสำปะหลังเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การแปรรูปมันเส้นสะอาด สร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและโรงงาน เพื่อวางแผนการชุดของเกษตรกร ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวในช่วงอายุ และระยะเวลาที่เหมาะสม ใช้ท่อนพันธุ์ที่ต้านทานโรค และให้ผลผลิตสูง เข้าร่วมโครงการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และส่งเสริมให้เกษตรกรเป็น Smart Farmer ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวในช่วงอายุ และระยะเวลาที่เหมาะสม

2) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกมันสำปะหลังอยู่ มีเนื้อที่ 28,027 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอมวกเหล็ก อำเภอพระพุทธบาท อำเภอแก่งคอย อำเภอวังม่วง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เกษตรกรยังคงปลูกมันสำปะหลังได้ผลดี แต่หลายแห่งประสบปัญหาโครงสร้างของดินหรือดินดาน การสนับสนุนพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ให้มากขึ้นในเรื่องของคุณภาพดิน และทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพดินอยู่เสมอส่งเสริมให้มีการใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการจัดการพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษา

การป้องกันโรค แมลงศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการใช้ท่อนพันธุ์ที่ต้านทานโรค และให้ผลผลิตสูง พัฒนาระบบน้ำหยดและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำในพื้นที่ ให้มีการใช้ประโยชน์กับมันสำปะหลังให้มากที่สุด ส่งเสริมเกษตรกรแปรรูปมันสำปะหลังเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การแปรรูปมันเส้นสะอาด ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวในช่วงอายุ และระยะเวลาที่เหมาะสม

3) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกมันสำปะหลังอยู่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ และผลผลิตต่ำ เป็นต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้ โดย ส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจในการไถระเบิดดินดาน ให้เกษตรกรมีวิธีป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่ลดต้นทุน จัดหาตลาดให้กับเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ หรือพืชผักทดแทน โดยอาจเริ่มจาก ตลาดชุมชน ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพ** หรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลังแต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ข้าว ปาล์ม น้ำมัน มะพร้าว ไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชไร่อื่น ๆ เป็นต้น ควรสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการพื้นที่ และการปรับปรุงบำรุงดินไม่ให้เสื่อมโทรม

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. 2556. ขอบเขตการปกครอง. (ไฟล์ข้อมูล).

กรมการปกครอง. 2563. ข้อมูลสถิติประชากร. (ไฟล์ข้อมูล).

กรมชลประทาน. 2564. พื้นที่ชลประทาน พ.ศ. 2564. (ไฟล์ข้อมูล).

กรมพัฒนาที่ดิน. 2562. การใช้ที่ดินจังหวัดสระบุรี พ.ศ. 2562. (ไฟล์ข้อมูล).

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2563. ข้อมูลเกษตรกร พ.ศ. 2563. (ไฟล์ข้อมูล).

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2564. ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร พ.ศ. 2564.
(ไฟล์ข้อมูล).

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดสระบุรี

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	
1	แก่งคอย	แก่งคอย	
2		ชะอม	
3		ชำผักแพว	
4		ตาลเดี่ยว	
5		เตาปูน	
6		ทับทิม	
7		ท่าคล้อ	
8		ท่าตูม	
9		ท่ามะปราง	
10		บ้านธาตุ	
11		บ้านป่า	
12		สองคอน	
13		ห้วยแห้ง	
14		หินซ้อน	
15	เฉลิมพระเกียรติ	เขาดินพัฒนา	
16		บ้านแก้ง	
17		ฝั่งรวง	
18		พู่แค	
19		หน้าพระลาน	
20		ห้วยบง	
21		ดอนพุด	ดงตะงาว
22			ดอนพุด
23			บ้านหลวง
24			ไผ่หลิว
25		บ้านหมอ	โคกใหญ่
26			ตลาดน้อย
27			บางโฉมด
28			บ้านคร้ว

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ
29	บ้านหมอ (ต่อ)	บ้านหมอ
30		ไผ่ขวาง
31		สร้างโคก
32		หนองบัว
33		หรรเทพ
34	พระพุทธรบาท	ขุนโชน
35		เขาวง
36		ธารเกษม
37		นายาว
38		พระพุทธรบาท
39		พุกร้าง
40		พุกัจาน
41		ห้วยป่าหวาย
42		หนองแก
43	มวกเหล็ก	ซับสนุ่น
44		มวกเหล็ก
45		มิตรภาพ
46		ลำพญากลาง
47		ลำสมพุง
48		หนองย่างเสือ
49	เมืองสระบุรี	กุดนกเปล้า
50		โคกสว่าง
51		ดาวเรือง
52		ตลิ่งชัน
53		ตะกุด
54		นาโฉง
55		ปากข้าวสาร
56		ปากเพรียว
57		หนองโน

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

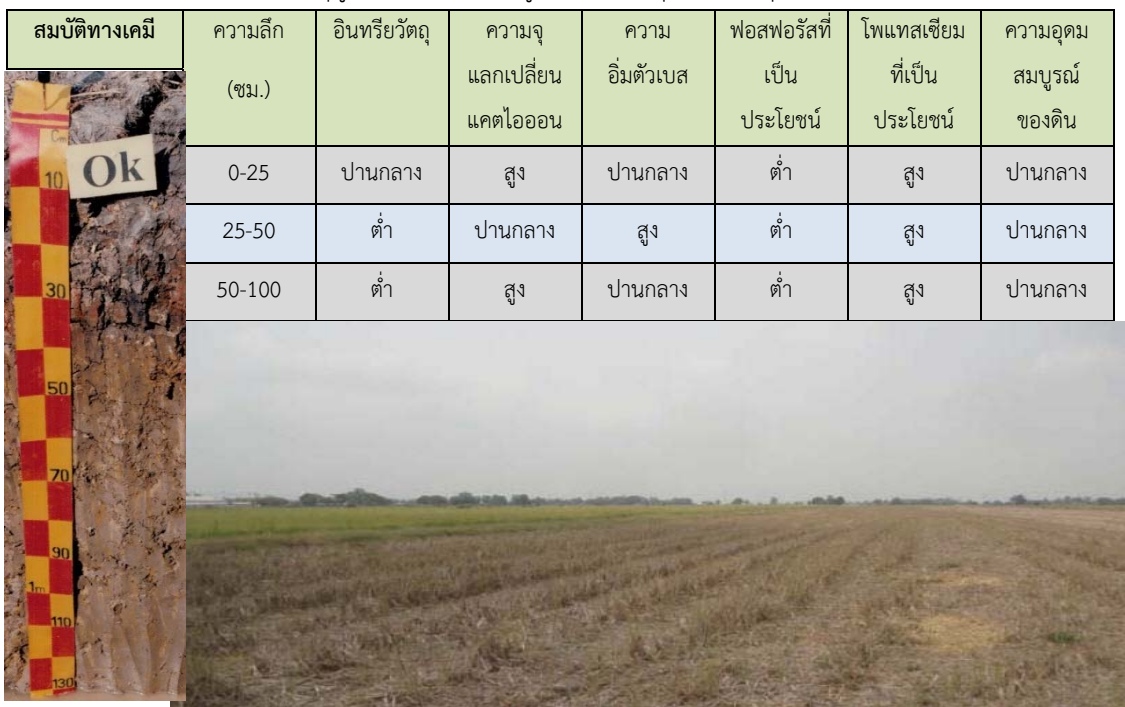
ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ
58	เมืองสระบุรี (ต่อ)	หนองปลาไหล
59		หนองยาว
60	วังม่วง	คำพราน
61		วังม่วง
62		แสลงพัน
63	วิหารแดง	คลองเรือ
64		เจริญธรรม
65		บ้านลำ
66		วิหารแดง
67		หนองสรวง
68		หนองหมู
69	เสาไห้	จี่งาม
70		ต้นตาล
71		ท่าช้าง
72		บ้านยาง
73		พระยาทต
74		ม่วงงาม
75		เมืองเก่า
76		เริงราง
77		ศาลารี่ไทย
78		สวนดอกไม้
79		เสาไห้
80		หัวปลวก
81	หนองแค	กุ่มหัก
82		คชสิทธิ์
83		โคกตูม
84		โคกแย้
85		บัวลอย
86		ไผ่ต่ำ

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ลำดับ	ลำดับ
87	หนองแค (ต่อ)	โพนทอง
88		หนองแรม
89		หนองไข่น้ำ
90		หนองแค
91		หนองจรเข้
92		หนองจิก
93		หนองนาก
94		หนองปลาหมอ
95		หนองปลิง
96		หนองโรง
97		ห้วยขมิ้น
98		ห้วยทราย
99	หนองแสง	ไก่อ่เสา
100		เขาดิน
101		โคกสะอาด
102		ม่วงหวาน
103		หนองกบ
104		หนองควายโซ
105		หนองแสง
106		หนองสีดา
107		หนองหัวโพ
108	หนองโดน	บ้านโปร่ง
109		ดอนทอง
110		บ้านกล้วย
111		หนองโดน
รวม	13	111

ที่มา: กรมการปกครอง, 2556

ชุดดิน	องครักษ์	Series	Ok	กลุ่มชุดดินที่ 10
สภาพพื้นที่	ราบเรียบ มีความลาดชัน 0 - 1 %			
ภูมิสัณฐาน	ที่ราบน้ำทะเลเคยขึ้นถึง			
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำผสมกับตะกอนทะเล พัฒนาในสภาพน้ำกร่อย			
การระบายน้ำ	เร็ว			
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ช้า	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้า		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึก ดินบนเป็นดินเหนียว สีดำหรือสีเทาเข้ม มีจุดประสีแดงปนเหลืองหรือน้ำตาลแก่ ปฏิกริยาดินเป็นกรดรุนแรงมากถึงเป็นกรดจัดมาก (pH 4.0 - 4.5) ดินล่างตอนบนเป็นดินเหนียว สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนเทา จุดประสีแดง สีน้ำตาลแก่ และมีจุดประสีเหลืองฟางข้าวภายในระดับความลึก 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ปฏิกริยาดินเป็นกรดรุนแรงมากถึงเป็นกรดรุนแรงมากที่สุด (pH 3.5 - 4.0) ส่วนดินล่างเป็นดินเลนเหนียวทะเล สีเทาถึงสีเทาเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดรุนแรงมาก (pH 4.5)			
ข้อจำกัด	ดินเป็นกรดจัดมากทำให้พืชที่ปลูกขาดธาตุฟอสฟอรัสและไนโตรเจนอย่างชัดเจน และมีเหล็กหรืออะลูมิเนียมที่ละลายออกมามากเกินไปจนเป็นพิษต่อพืชที่ปลูก และมีน้ำท่วมขังนาน			
ข้อเสนอแนะ	ควบคุมน้ำใต้ดินเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดดินกรดกำมะถันหรือดินเปรี้ยวจัด การยกร่องปลูก ควรใช้วัสดุปูนชนิดต่าง ๆ ควบคุมไปกับการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์			

ภาพที่ 1 หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินองครักษ์

ชุดดิน	สระบุรี	Series Sb	กลุ่มชุดดินที่ 4
สภาพพื้นที่	ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ มีความลาดชัน 0 - 1 %		
ภูมิสัณฐาน	ที่ราบตะกอนน้ำพา		
วัตถุดิบกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ค่อนข้างเลวถึงเลว		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ช้า	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้า	
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินสีมาก ดินบนเป็นดินเหนียวสีเทาเข้ม หรือน้ำตาลปนเทาเข้ม มีจุดประสีน้ำตาลแก่และน้ำตาลปนเหลือง ปฏิกิริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0 - 7.0) ดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาล น้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือสีน้ำตาลเข้ม ปฏิกิริยาเป็นกลางถึงเป็นด่างปานกลาง (pH 7.0 - 8.0) พบรอยไถล ผิวน้ำอัดมัน และพบการสะสมก้อนเหล็กและแมงกานีสหรือก้อนปูนสีขาว ในฤดูแล้งหน้าดินจะแตกกระแหง		
ข้อจำกัด	-		
ข้อเสนอแนะ	ควรปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสดและปุ๋ยเคมี เพื่อปรับปรุงคุณสมบัติทางกายภาพและทางเคมีของดินให้ดีขึ้น		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความอิ่มตัว เบส	ฟอสฟอรัสที่ ประโยชน์	โพแทสเซียม ที่เป็น ประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ ของดิน
	0-25	ต่ำ	สูง	สูง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
	25-50	ต่ำ	สูง	สูง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
	50-100	ต่ำ	สูง	สูง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
							

ภาพที่ 2 หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินสระบุรี

ชุดดิน	ลำสนธิ	Series Ls	กลุ่มชุดดินที่ 31
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงเป็นลูกคลื่นเล็กน้อย มีความลาดชัน 1 - 5 %		
ภูมิสัณฐาน	ตะพักลำน้ำ		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ดีปานกลาง		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้า	
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินสีส้มมาก ดินบนเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนดินเหนียว สีน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนเทาเข้มมาก ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5 - 6.5) ดินล่างตอนบนเป็นดินร่วนเหนียวถึงดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลถึงน้ำตาลเข้ม มีจุดประสีแดงและสีน้ำตาลปนเหลือง ปฏิกริยาดินเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นด่างปานกลาง (pH 6.5 - 8.0) และตอนล่างเป็นดินเหนียว สีน้ำตาลหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีแดงปนเหลืองและสีแดง และพบก้อนปูนทุติยภูมิปะปน ปฏิกริยาดินเป็นกลางถึงเป็นด่างปานกลาง (pH 7.0 - 8.0)		
ข้อจำกัด	ดินตอนบนมักแน่นที่บ รากซอนไซได้ยาก		
ข้อเสนอแนะ	ไถพรวนให้ลึกกว่าปกติ ปรับปรุงด้วยอินทรีย์วัตถุและใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน	ความอิ่มตัวเบส	ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	0-25	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
	25-50	ต่ำ	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง
	50-100	ต่ำ	สูง	สูง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง

ภาพที่ 3 หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินลำสนธิ

ชุดดิน	มวกเหล็ก	Series	MI	กลุ่มชุดดินที่
47				
สภาพพื้นที่	ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา มีความลาดชัน 2 - 35 %			
ภูมิสัณฐาน	ลานตะพัก เขิงเขา เนินเขา หรือบริเวณพื้นที่เหลือค้างจากการกัดกร่อน			
วัตถุต้นกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไมไกลนัก ของหินตะกอนเนื้อละเอียดหรือหินในกลุ่มและหินที่แปรสภาพ			
การระบายน้ำ	ดี			
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ปานกลางถึงเร็ว			
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินต้นถึงชั้นเศษหินหนาแน่นและ/หรือ หินต้นกำเนิด ดินบนเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายแข็ง สีน้ำตาลปนเทาหรือน้ำตาลเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลาง (pH 5.5 - 7.0) ดินล่าง มีสีน้ำตาลปนเหลือง น้ำตาล หรือน้ำตาลเข้ม เนื้อดินเป็นดินร่วนปนดินเหนียว หรือดินร่วนเหนียวปนทรายแข็ง หรือดินเหนียวที่มีเศษหินหรือกรวดปะปนมาก ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5 - 6.5) จะพบหินที่กำลังสลายตัวที่ความลึกไม่เกิน 50 เซนติเมตร จากผิวดิน บางบริเวณอาจพบเศษหินลอยอยู่บนหน้าดิน			
ข้อจำกัด	เป็นดินต้น พบชั้นหินพื้นผิวที่ความลึกไม่เกิน เซนติเมตร จากผิวดิน เป็นอุปสรรคในการเจริญเติบโตของรากพืช			
ข้อเสนอแนะ	ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูก ควรปล่อยและรักษาให้คงไว้เป็นป่าตามธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร			

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความ อิ่มตัวเบส	ฟอสฟอรัสที่ เป็น ประโยชน์	โพแทสเซียม ที่เป็น ประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ ของดิน
	0-25	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
	25-50	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
	50-100	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

ภาพที่ 4 หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินมวกเหล็ก

ชุดดิน	ทับทวน	Series	Tw	กลุ่มชุดดินที่ 55
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชัน 1 - 12 %			
ภูมิสัณฐาน	ลานตะพักเชิงเขา เนินเขา หรือบริเวณพื้นที่เหลือค้ำจากการกัดกร่อน			
วัตถุดิบกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนักของหินตะกอนเนื้อละเอียดหรือหินในกลุ่ม และได้รับอิทธิพลจากหินปูน			
การระบายน้ำ	ดีปานกลางถึงดี			
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลางถึงช้า	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้ำถึงปานกลาง		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลิกปานกลาง พบเศษหินและก้อนปูนทุติยภูมิที่ระดับความลึก 50 - 100 เซนติเมตร ดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินเหนียว สีนํ้าตาลเข้มหรือสีนํ้าตาลปนแดงเข้ม ปฏิกิริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0 - 7.0) ดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง สีนํ้าตาลปนแดงหรือสีนํ้าตาลปนเหลือง มักพบเศษหินผุ และก้อนปูนทุติยภูมิปะปนในดินตอนล่าง ปฏิกิริยาดินเป็นกลางถึงเป็นด่างจัด (pH 7.0 - 8.5)			
ข้อจำกัด	ดินลิกปานกลางและพบชั้นปูนทุติยภูมิในดินล่าง ซึ่งจะมีผลกระทบต่อทางกายภาพและทางเคมีสำหรับพืชที่มีระบบรากลึก ดินอาจขาดสมดุลของธาตุอาหาร โดยเฉพาะการขาดฟอสฟอรัสและจุลธาตุบางชนิด			
ข้อเสนอแนะ	การปลูกพืชที่มีระบบรากลึกเช่นไม้ผล จำเป็นต้องปรับปรุงสมบัติทางกายภาพและเคมีของดินล่างในเบื้องต้นโดยการใช้อินทรีย์วัตถุผสมคลุกเคล้าและใช้ปุ๋ยเคมีโดยเฉพาะฟอสฟอรัสในรูปที่ละลายช้า และให้เพิ่มจุลธาตุเมื่อพืชแสดงอาการขาด จัดหาแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้เมื่อฝนทิ้งช่วง			

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน	ความอิมตัวเบส	ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์	โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน
	0-25	ปานกลาง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง	สูง
	25-50	ต่ำ	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
	50-100	ต่ำ	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง
							

ภาพที่ 5 หน้าตัดดิน และคำบรรยายชุดดินองครักษ์

ตารางผนวกที่ 2 พื้นที่ชลประทานจังหวัดสระบุรีจำแนกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)
แก่งคอย	14,631.63	ข้าฝักแพว	6,144.36
		เตาปูน	1,765.99
		ท่ามะปราง	1,269.06
		บ้านธาตุ	1,551.80
		สองคอน	3,900.42
เฉลิมพระเกียรติ	14,807.04	เขาดินพัฒนา	1,701.15
		บ้านแก้ง	6,080.13
		ฝั่งรวง	3,563.89
		พู่แค	344.32
		ห้วยบง	3,117.55
ดอนพุด	33,280.04	ดงตะงาว	10,164.19
		ดอนพุด	5,778.36
		บ้านหลวง	7,312.33
		ไผ่หลิว	10,025.16
บ้านหมอ	67,611.90	โคกใหญ่	6,933.68
		ตลาดน้อย	12,266.73
		บางโขมด	13,010.95
		บ้านคร้ว	2,841.86
		บ้านหมอ	4,492.45
		ไผ่ขวาง	12,799.29
		สร้างไต่ก	1,121.30
		หนองบัว	5,239.97
หรรเทพ	8,905.67		
พระพุทธบาท	8,139.84	หนองแก	52.22
		ห้วยป่าหวาย	8,087.62

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)
เมืองสระบุรี	28,930.41	โคกสว่าง	6,566.11
		ดาวเรือง	2,323.30
		นาโอง	700.75
		ปากข้าวสาร	1,131.14
		ปากเพรียว	2,455.10
		หนองโน	8,885.97
		หนองยาว	6,868.04
วิหารแดง	17,853.79	หนองสว่าง	258.68
		หนองหมู	17,595.11
เสาไห้	52,471.02	จิวงาม	3,675.53
		ต้นตาล	2,290.59
		ท่าช้าง	4,855.38
		บ้านยาง	7,765.36
		พระยาทต	3,573.02
		ม่วงงาม	4,951.92
		เมืองเก่า	7,378.70
		เริงราง	4,703.57
		ศาลารีย์ไทย	1,976.08
		สวนดอกไม้	3,742.64
		เสาไห้	2,770.28
		หัวปลวก	4,787.95
หนองแค	110,343.84	กุ่มหัก	9,752.66
		คชสิทธิ์	7,239.11
		โคกตูม	6,062.14
		บัวลอย	9,085.83
		ไผ่ต่า	8,855.65
		โพนทอง	6,765.10
		หนองแหม	7,278.83

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

อำเภอ	พื้นที่ (ไร่)	ตำบล	พื้นที่ (ไร่)
หนองแค (ต่อ)		หนองไช้	1,412.11
		หนองแค	1,385.62
		หนองจรเข้	9,248.88
		หนองจิก	5,710.86
		หนองนาก	1,569.74
		หนองปลาหมอ	6,726.81
		หนองปลิง	8,322.41
		หนองโรง	18,136.83
		ห้วยขมิ้น	2,791.26
		หนองแขง	49,509.16
เขาดิน	3,489.36		
โคกสะอาด	7,078.65		
ม่วงหวาน	6,104.27		
หนองกบ	5,732.92		
หนองควายไซ	4,445.81		
หนองแขง	5,748.22		
หนองสีดา	3,530.14		
หนองโดน	43,161.86	หนองหัวโพ	5,830.23
		ดอนทอง	16,573.41
		บ้านกล้วย	9,410.81
		บ้านโปร่ง	5,660.02
		หนองโดน	11,517.62
รวม	440,740.53		440,740.53

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 3 ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดสระบุรี

หน่วย: ล้าน ลบ.ม.

ลำดับ ที่	อ่างเก็บน้ำ	ประเภท อ่าง	อำเภอ	ตำบล	ระดับ น้ำ ต่ำสุด	ระดับเก็บ กัก
1	อ่างเก็บน้ำมวกเหล็ก	กลาง	วังม่วง	คำพราน	1.1	61
2	อ่างเก็บน้ำคลองเพรียว	กลาง	เมืองสระบุรี	ตะกุด	0.097	7.2
3	อ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว	กลาง	เฉลิมพระ เกียรติ	เขาดินพัฒนา	0.097	1.1
4	อ่างเก็บน้ำบ้านดง	กลาง	แก่งคอย	ชำผักแพว	0.25	3.18
5	อ่างเก็บน้ำป่าสักชลสิทธิ์	ใหญ่	วังม่วง	วังม่วง	3	960
รวม					4.544	1,032.48

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 4 พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินแยกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ	เนื้อที่ (ไร่)	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
มวกเหล็ก	251,509	หนองย่างเสือ	85,543
		ลำพญากลาง	75,892
		ซับสนุ่น	46,396
		ลำสมพง	23,999
		มวกเหล็ก	17,525
		มิตรภาพ	2,154
วังม่วง	52,470	วังม่วง	44,542
		แสลงพัน	4,128
		คำพราณ	3,900
แก่งคอย	37,786	ชะอม	17,634
		ท่ามะปราง	11,460
		ชำผักแพว	5,606
		ห้วยแห้ง	2,486
		ทับกวาง	527
		ท่าคล้อ	73
หนองแค	5,387	หนองจรเข้	2,056
		โพนทอง	676
		หนองปลิง	534
		คชสิทธิ์	527
		กุ่มหนัก	445
		หนองโรง	348
		บัวลอย	296
		หนองแหม	219
		โคกตูม	210
		ไผ่ดำ	73
หนองไชน้ำ	3		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

อำเภอ	เนื้อที่ (ไร่)	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
วิหารแดง	3,598	เจริญธรรม	2,016
		คลองเรือ	1,519
		หนองหมู	63
เฉลิมพระเกียรติ	2,605	หน้าพระลาน	2,502
		พู่แค	103
เมืองสระบุรี	33	หนองปลาไหล	33
หนองแซง	4	โคกสะอาด	4
รวม			353,492

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

ตารางผนวกที่ 5 กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดสระบุรี

ลำดับ	กิจกรรมการเกษตร	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)
1	ข้าวนาปี	13,894	308,730
2	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	6,284	156,095
3	มันสำปะหลัง	2,910	55,231
4	อ้อยโรงงาน	780	21,550
5	ข้าวนาปรัง	956	20,066
6	ถั่วเขียวผิวมัน	563	12,037
7	มะม่วง	2,328	7,912
8	หญ้าเลี้ยงสัตว์	676	5,668
9	ปาล์มน้ำมัน	117	4,951
10	โค (วัว)	1,360	4,567
11	กล้วยน้ำว้า	1,413	2,586
12	กล้วยหอม	198	2,349
13	เผือก	144	2,053
14	ไผ่	638	1,931
15	ไม้ชุดล้อมอื่น ๆ	253	1,734
16	น้อยหน่า	297	1,761
17	ผักหวานป่า	709	1,709
18	มะนาว	1,176	1,600
19	ทุเรียน	466	1,389
20	มะพร้าว	681	1,296
21	มันสำปะหลังบริโภค	25	1,211
22	ยางพารา	56	1,143
23	มะยงชิด	502	1,028
รวม		36,426	618,597

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563

ตารางผนวกที่ 6 ทะเบียนปลูกพืชสมุนไพรของเกษตรกร จังหวัดสระบุรี

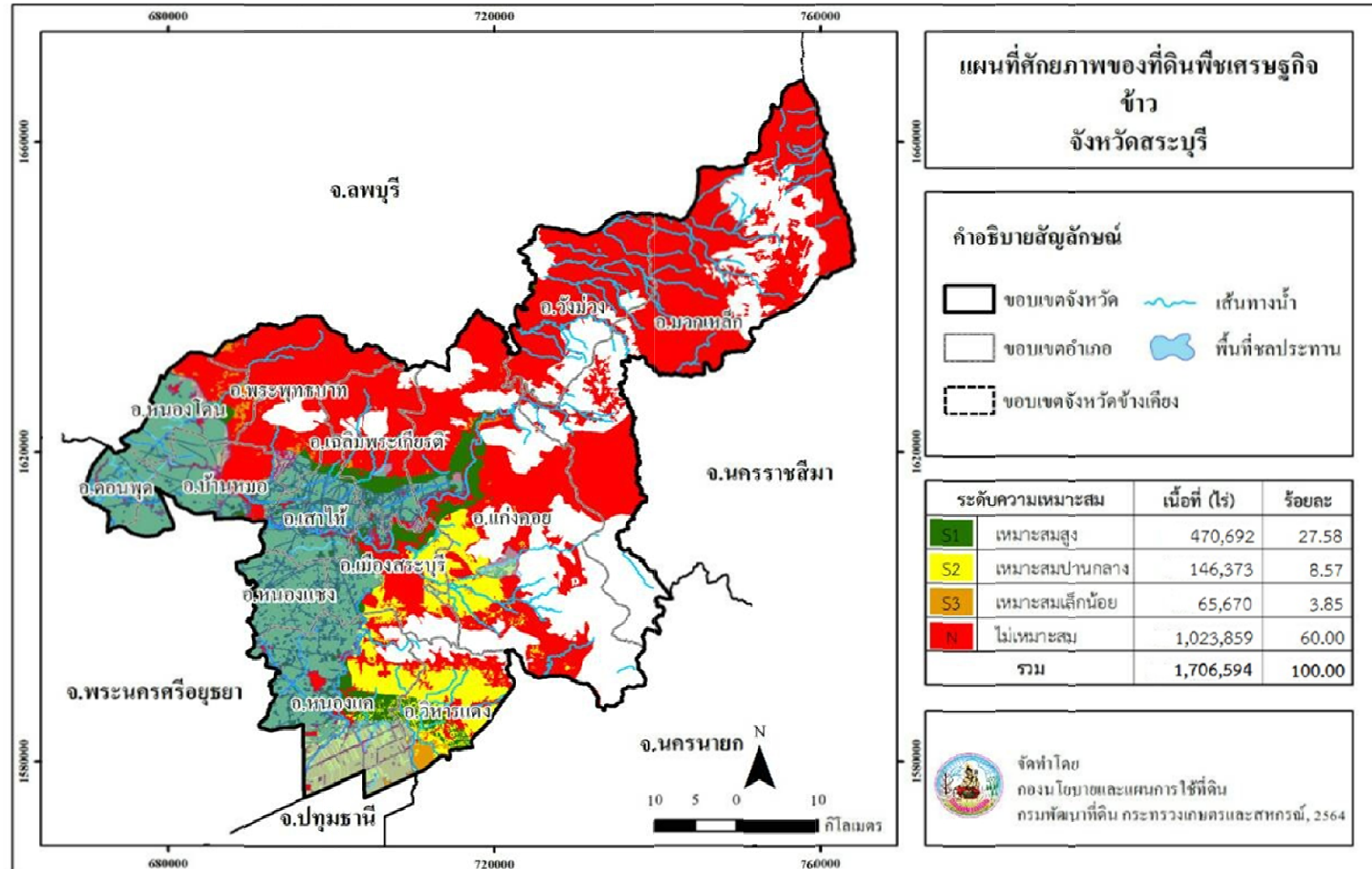
ลำดับที่	ชนิด	ราย	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ
1	พริกไทย	15	135.42	มวกเหล็ก แก่งคอย หนองแค เสาไห้ เฉลิมพระเกียรติ เมืองสระบุรี
2	กฤษณา	15	117.29	แก่งคอย
3	ยอบ้าน	5	61.29	วิหารแดง แก่งคอย
4	พลู	17	36.26	วิหารแดง เฉลิมพระเกียรติ แก่งคอย หนองแซง เสาไห้
5	ว่านชักมดลูก	2	34.55	แก่งคอย
6	กระเจียวแดง	4	31.67	แก่งคอย เฉลิมพระเกียรติ
7	กระชายดำ	3	25.00	พระพุทธบาท หนองโดน เมืองสระบุรี
8	ขมิ้นชัน	4	17.52	เสาไห้ แก่งคอย วิหารแดง
9	ไพล	2	13.14	แก่งคอย
10	มะระขี้นก	2	10.75	หนองแค เสาไห้
11	อบเชย	1	6.00	แก่งคอย
12	ตะไคร้	4	4.73	แก่งคอย หนองโดน วิหารแดง
13	ฟ้าทะลายโจร	3	4.03	วิหารแดง หนองโดน แก่งคอย
14	ย่านาง	1	1.54	แก่งคอย
15	ดีปลี	1	1.50	เสาไห้
16	รางจืด	1	1.10	หนองแค
17	ขมิ้นอ้อย	1	0.49	วิหารแดง
18	แก่นตะวัน	1	0.48	แก่งคอย
19	อัญชัน	1	0.48	แก่งคอย
20	สมุนไพรอื่น ๆ	13	133.87	แก่งคอย มวกเหล็ก หนองแค หนองโดน
รวม		95	637.11	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

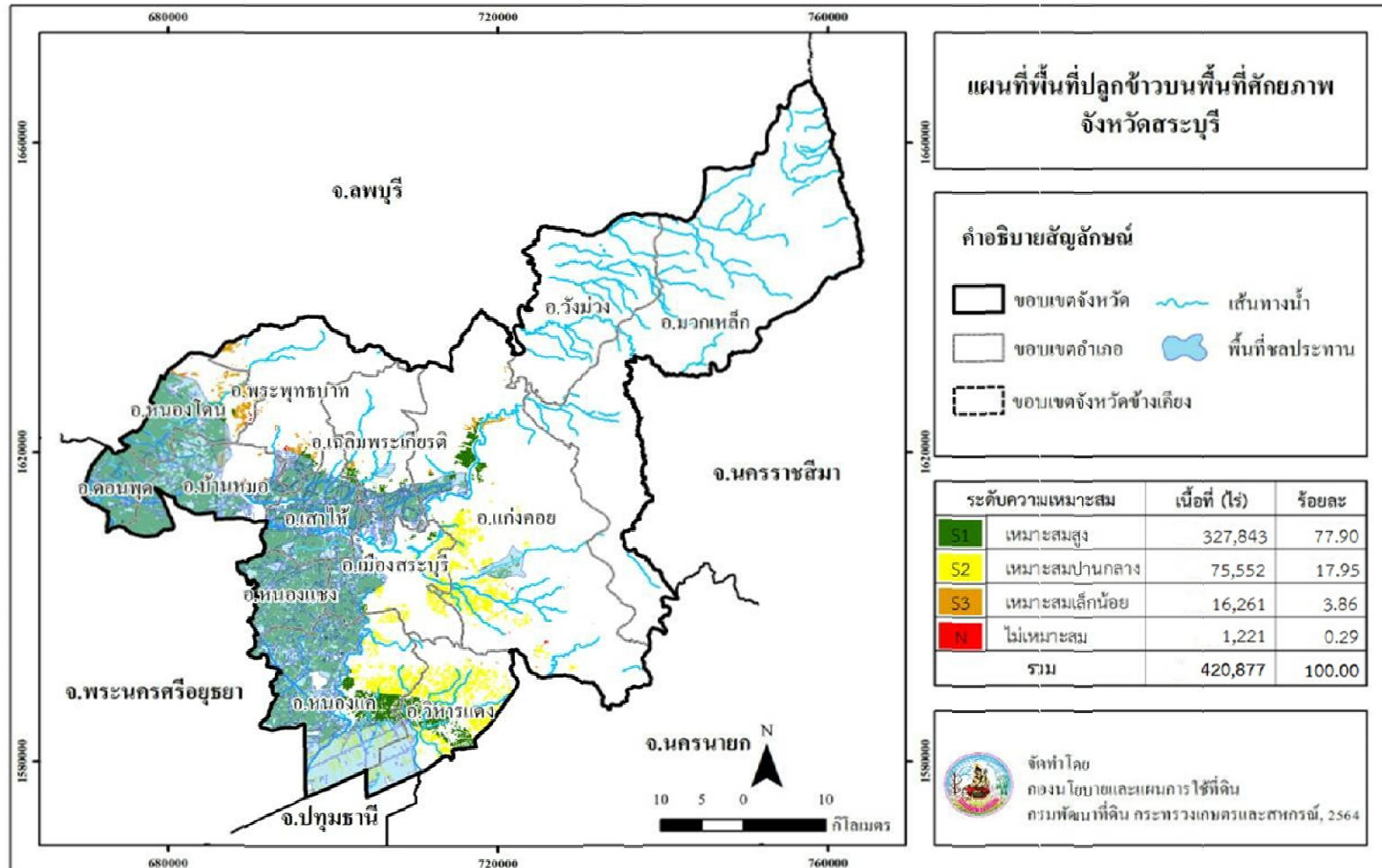
ตารางผนวกที่ 7 โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อ และ สหกรณ์การเกษตร	จำนวน (แห่ง)	โรงงานด้านเกษตร	จำนวน (แห่ง)
สหกรณ์การเกษตร	35	โรงงานด้านการเกษตร	128
โรงงานผลิตอาหารสัตว์	31	โรงสีขนาดใหญ่	5
โรงงานแปรรูปไม้ยางพารา	6	โรงสีขนาดกลาง	10
ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	12	โรงสีขนาดเล็ก	11
โรงงานแปรรูปผลผลิตจากยางพารา	3		
โรงงานอบพืชผลทางการเกษตร	3		
โรงงานปุ๋ยชีวภาพ	2		
สหกรณ์นิคม	1		
ลานตากและแหล่งรับซื้อ	1		
รวม	94	รวม	154

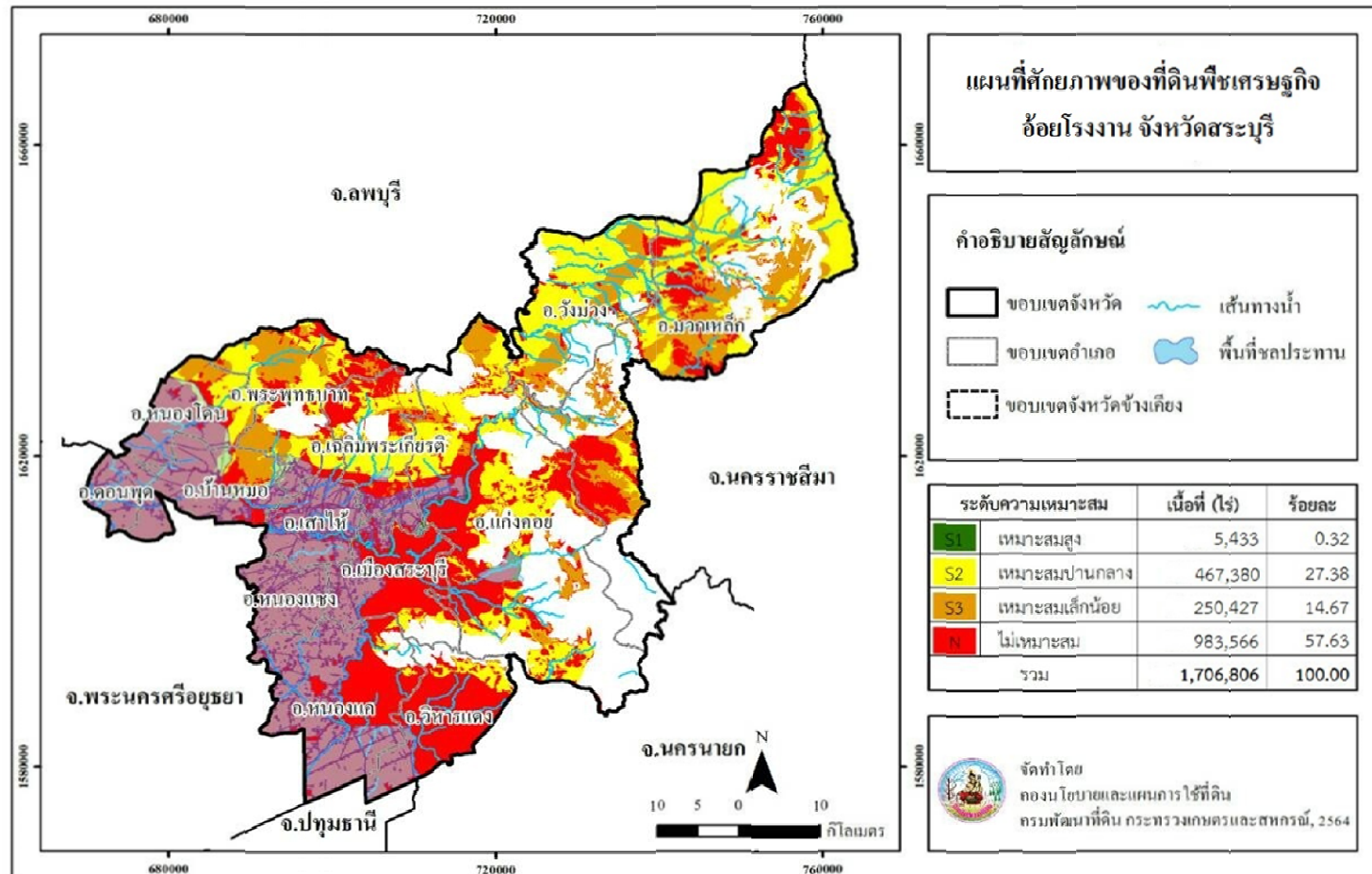
ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

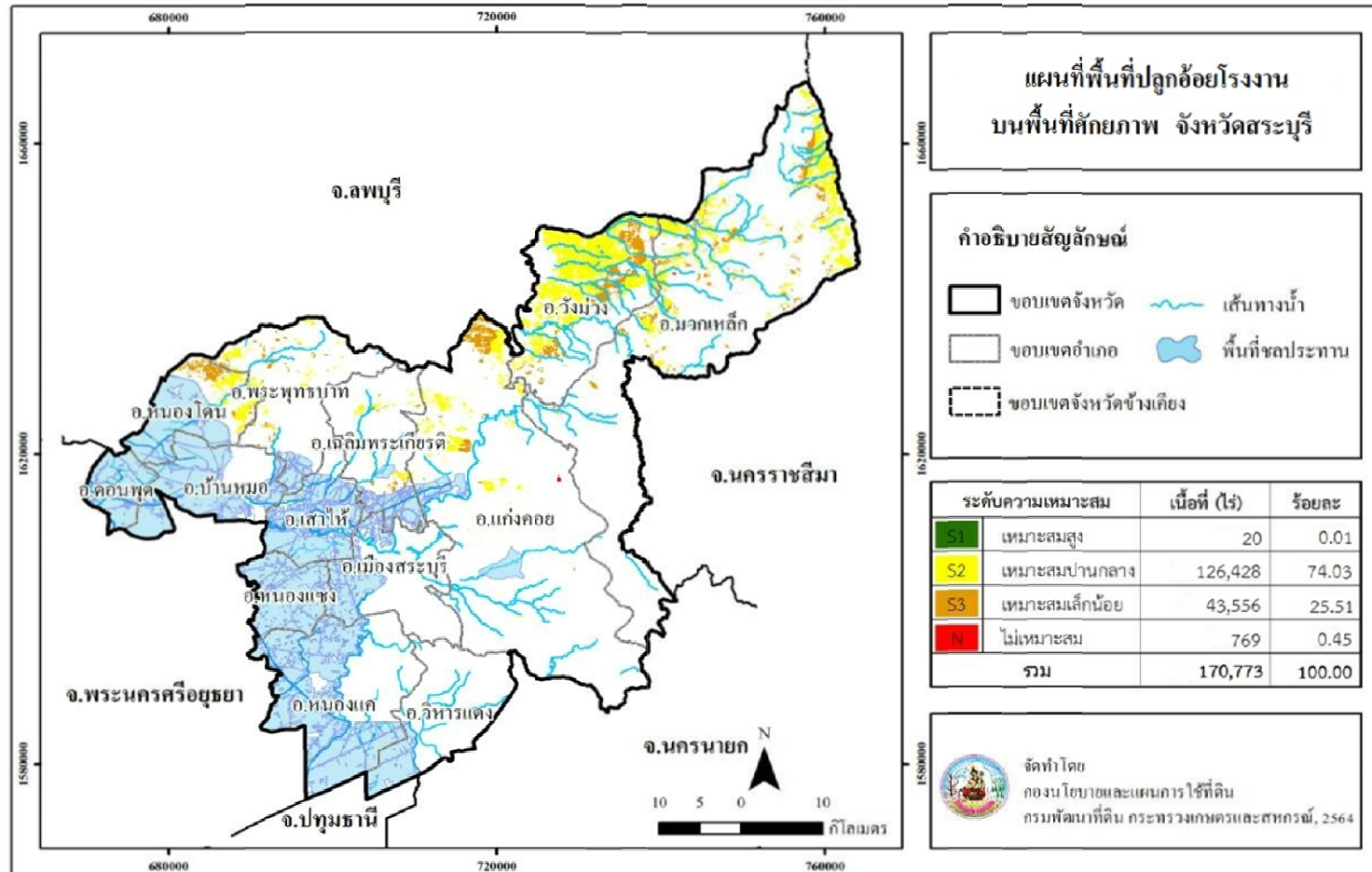
ภาพที่ 6 พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าว จังหวัดสุรินทร์

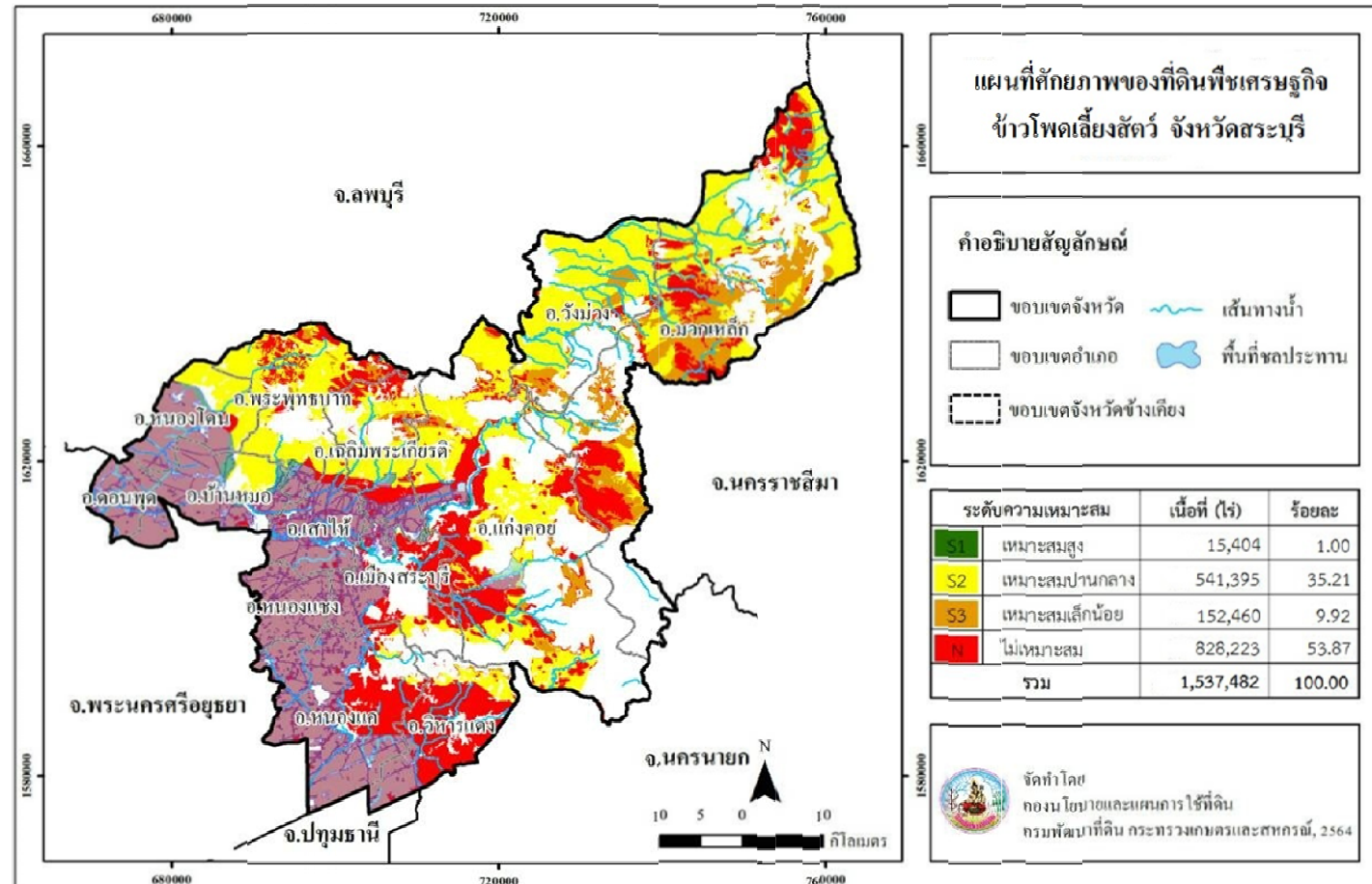
ภาพที่ 7 พื้นที่ปลูกข้าวบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี

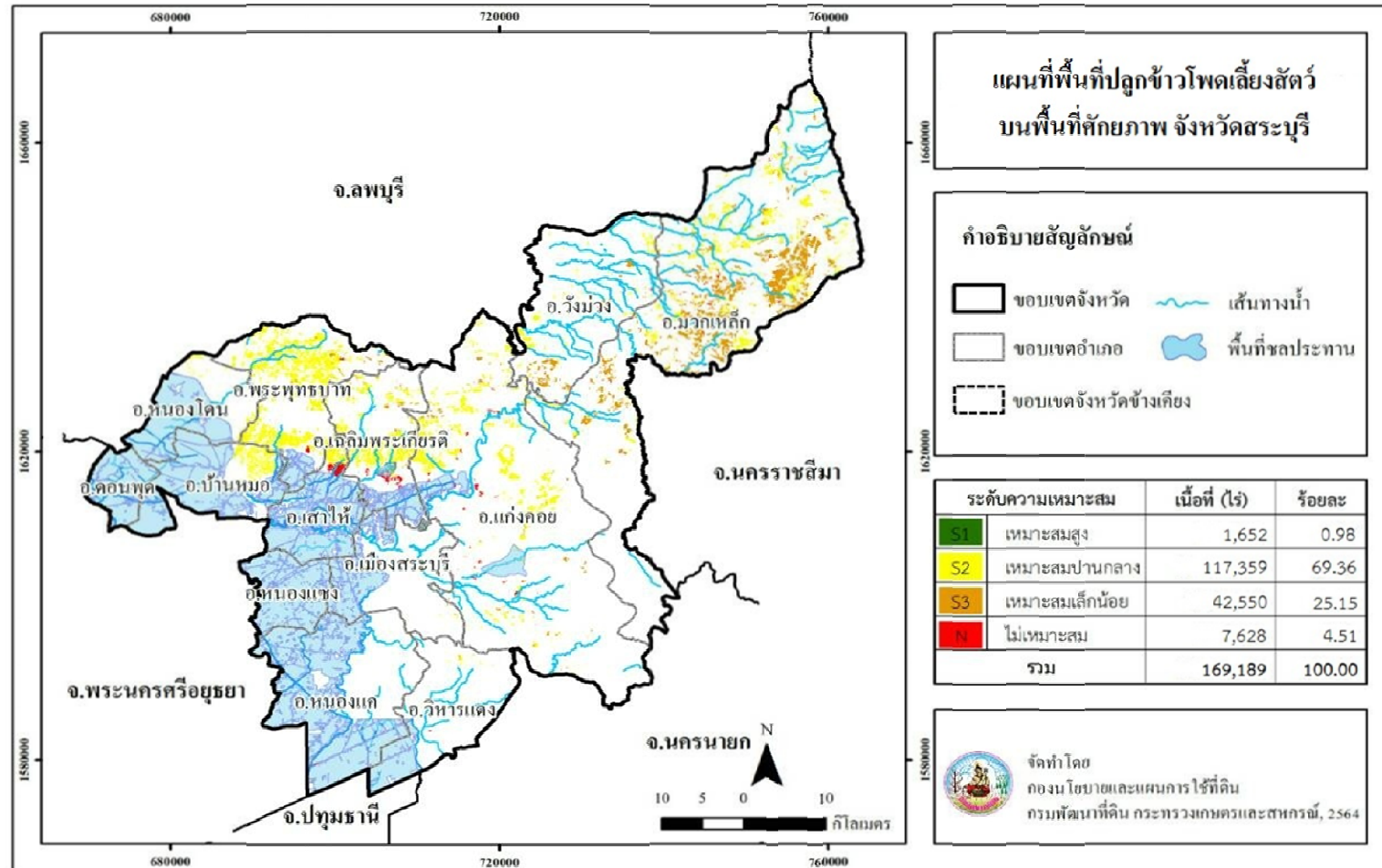
ภาพที่ 8 พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจอ้อยโรงงาน จังหวัดสระบุรี

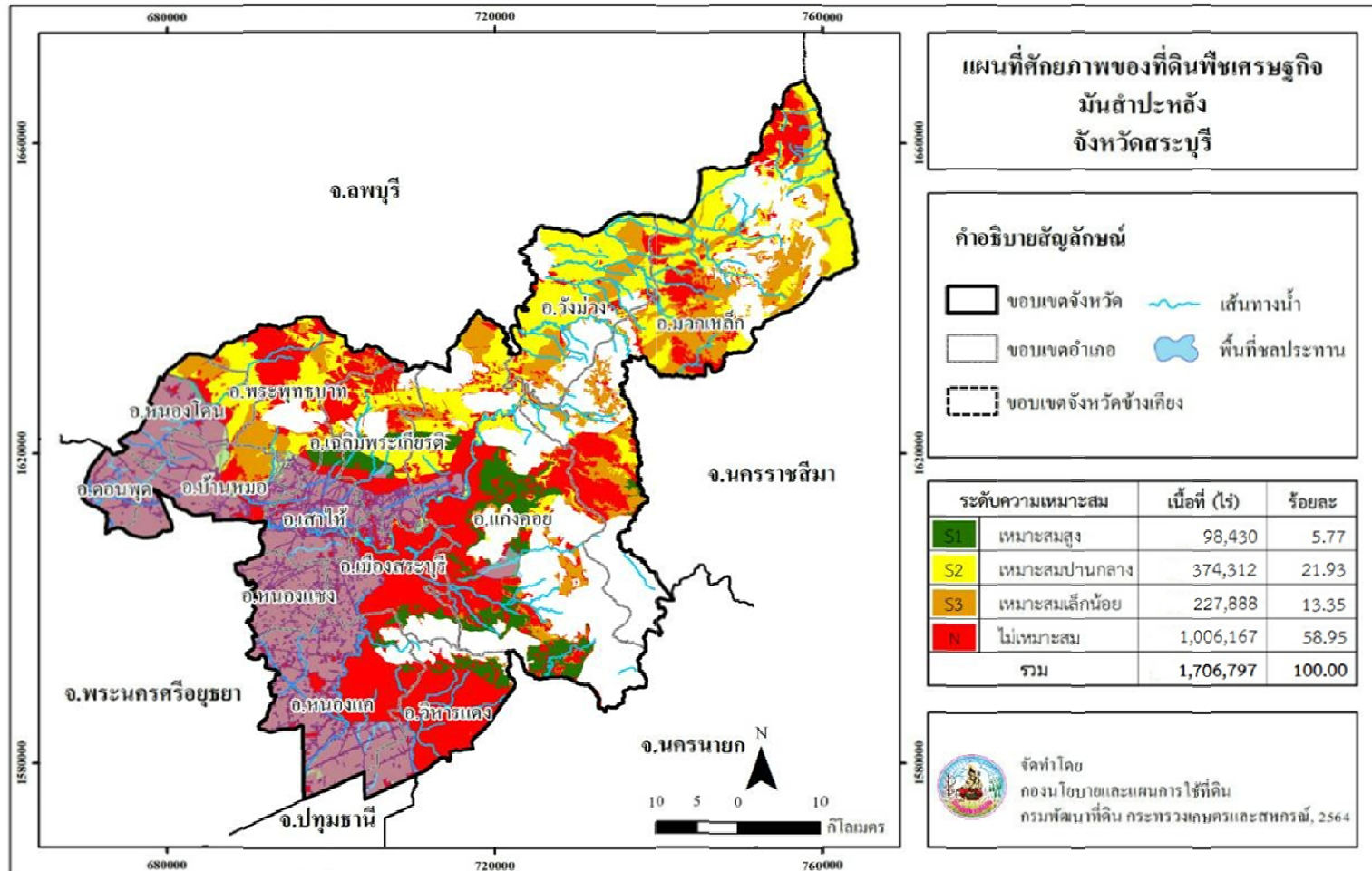
ภาพที่ 9 พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี

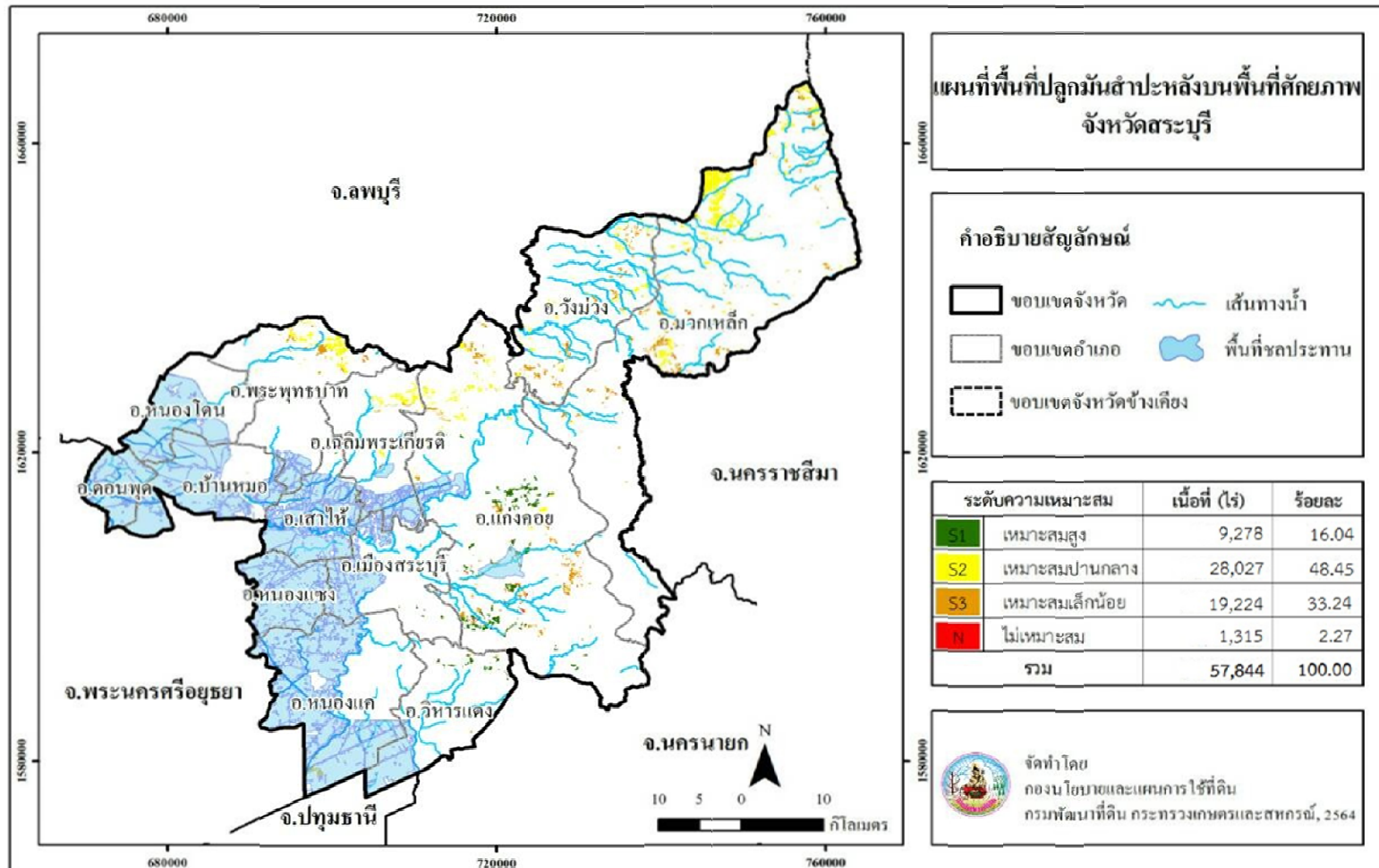
ภาพที่ 10 พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 11 พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 12 พื้นที่ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจมันสำปะหลัง จังหวัดสระบุรี

ภาพที่ 13 พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดสระบุรี

Land Development Department
2003/61 Phahonyothin Road.
Lard Yao, Chatuchuk, Bangkok 10900
Call Center : 1760
www.idd.go.th

DOWNLOAD